

STRÖMSTAD AKADEMIS FIRA SKRIFTSERIE

Gunnar Windahl

**Gunnar Windahls samlade nedslag i bete-
ende- och samhällsforskning i Strömstad
Akademis Nyhetsbrev åren 2015- 2020**

No. XVI, DECEMBER MMXX

ISBN: 978-91-86607-91-3

Strömstad akademis styrelse beslutade 24 juli 2013 att inrätta Strömstad Akademis Fria Skriftserie med följande riktlinjer: Ledamöter i Strömstad akademi har rätt att utan granskning få manuskript publicerade elektroniskt i Strömstad akademis fria skriftserie. Det enda som gäller är att författaren ansvarar för innehållet och för att det inte strider mot svensk lag eller innehåller copyrightskyddat material. Manus skickas direkt till webansvarig.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
<i>Hur förhåller sig kunskap och klimatinsikt till varandra?</i>	5
Varför tas inte klimathotet på allvar? Del 1 (2015).....	5
Varför tas inte klimathotet på allvar? Del II (2015).....	8
Does lack of scientific understanding or information explain that people fail to take climate change seriously?(2020).....	12
<i>Om två –ismer, neoliberalism och populism</i>	13
Neoliberalism. A Primer (2015).....	13
Populism and 'the people' – a fuzzy couple Part 1 (2019).....	17
Populism and 'the people' - a fuzzy couple Part II (2019).....	19
Some reflections upon populism and democracy.....	22
<i>Två texter om politisk styrning</i>	24
The crisis of democracy is still with us (2017).....	24
Vari ligger skillnaden mellan presidentstyrda och parlamentariskt styrda demokratier? (2017).....	26
<i>Mellanösterns "deep states"</i>	31
On the Sunni side of the street.....	31
<i>Religionens återkomst</i>	33
Tillbaka till Medeltiden Del I (2016).....	33
Tillbaka till medeltiden. Del II: Ideologi, nationalism och religion (2016).....	37
<i>Två viktiga socialpsykologiska begrepp</i>	41
Social psychological studies in social identity and group polarization. (2018).....	41
<i>En kritisk granskning av en psykologi utan hjärna</i>	44
The Poverty of Functionalist Psychology. (2018).....	44
<i>Faktabegreppet i en tid av faktaresistens</i>	47
Vad är ett faktum? Oklarheter och missförstånd apropå dagens debatt om 'alternativa fakta' och 'faktaresistens.'.....	47

Förord

Följande texter har varit publicerade i Strömstad Akademis månatliga Nyhetsbrev och från början ej avsedda att publiceras tillsammans. Läsaren får därför ha överseende med att texterna föreligger i omväxlande svensk och engelsk språkdräkt.

Jag vill rikta ett stort tack till min bror Sven Windahl som åttagit sig uppgiften att redigera sammanställningen.

Hamburgsund den 31 oktober 2020-09-23

Gunnar Windahl

Hur förhåller sig kunskap och klimatinsikt till varandra?

Varför tas inte klimathotet på allvar? Del 1 (2015)

Det var i Rio de Janeiro, 1992 som regeringar för första gången beslöt att göra någonting åt förändringen i klimatet (den globala uppvärmningen). De rikaste nationerna uppmanades reducera sina utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser. Men överenskommelsen var inte bindande så ingenting hände.

På FN:s initiativ gjorde man ett nytt försök 1997. Nästan tvåhundra länder skrev under Kyotoprotokollet som innehöll juridiskt bindande mål för reducerade minskningar av utsläpp. Som bekant vägrade dock världens största utsläppsnation, USA tillsammans med Kina, Brasilien och Indien att ratificera protokollet.

Därefter följde den beryktade konferensen om klimatförändring i Köpenhamn i december 2009. Den var en total katastrof. Ingenting hände.

De växande ekonomierna Kina, Indien och andra menade att det var orättvist att de skulle bära bördan av konsekvenserna av ett par hundra år av miljöförstöring orsakad av de i ögonblicket rika och utvecklade nationerna. Det kan tyckas vara ett trovärdigt argument men det är till föga hjälp om krisen förvärras och samhället utplånas. Noam Chomsky karakteriserade argumentet som "it's one of these cases where you can win the battle and lose the war".

I Doha 2012 var alla överens om att det var hög tid att framförhandla en annan överenskommelse som skulle vara förverkligad år 2020 nästan tre årtionden efter det att de alla första gången kom överens om att agera. Idag befinner sig utsläppen av koldioxid på rekordnivåer och fortsätter att öka och ingen tycks vara villig eller förmögen att kontrollera dem.

Hur är det möjligt utifrån allt vi känner till om klimatförändringen att vi fortfarande ignorerar den?

Under många år har klimatforskarnas uppmärksamhet varit fokuserad på taket för ökningen av den globala medeltemperaturen - gränsen för en 'farlig' klimatförändring och något skönmässigt kommit fram till två grader vilket också förmedlats till olika policy-makers. På senare år har emellertid forskarna varnat för att fyra grader är en mer realistisk siffra för framtiden. År 2013 fanns det tillräcklig samsyn bland ledande forskare för att Mark Maslin, professor i klimatologi vid University College London gick ut med uttalandet "We are already planning for a 4 degrees C world because that is where we are heading. I do not know of any scientists who do not believe that."

I sin ytterst tankeväckande bok "Don't even think about it. Why our brains are wired to ignore climate change", sammanfattar George Marshall några slutsatser som forskarvärlden kommit fram till om vad som händer när vi nått en 4 graders temperaturökning:

1. **Heatwaves.** In the words of the World Bank there would be a "new class of heatwaves of magnitude never experienced before" - indeed, with temperatures not seen on Earth in the past five million years. Four degrees will be a global average, so temperatures over large land masses will rise far

more than this, by six degrees over North Africa, the Middle east, and the United States. The warmest July in the Mediterranean region could be nine degrees Celsius warmer than today's warmest July.

2. **Extinctions.** Forty percent of plant and animal species will be at risk of extinction and that of entire coral reef ecosystems would happen far earlier. Forests would be particularly vulnerable. A third of the Asian rainforests would be under threat and most of the Amazon would be at high risk of burning down.

3. **Food yields.** A three-degree rise causes all crops to experience a precipitous decline in their current growing regions. Overall yields could fall by a third in Africa. By some estimates temperature rises over four degrees could reduce U.S. production of corn, soybeans, and cotton by 63 to 82 percent. And there would be other pressures. In Africa and Australia 60 percent of current croplands would also be subject to extreme and recurrent droughts. These problems would be exacerbated by flooding, storms, and increased weed and pest invasions (Marshall, 2014, s.240-241).

I en något försiktigare och mindre dramatisk framställning av situationen konstaterar forskarna Christian Azar & Daniel Johansson vid Chalmers i ett debattinlägg i GP, 15/2, 2015 under rubriken "Klimatet kräver modiga politiker och stora insatser" att 2014 är det varmaste år som någonsin observerats. Det gäller globalt men också för Sverige. Vad som händer ett enskilt år är egentligen inte bevis för något men konstaterar att den långsiktiga trenden är tydlig. "Nio av de tio varmaste åren på global nivå sedan 1900-talets början har ägt rum på 2000-talet. Det första decenniet, 00-talet, var varmare än 90-talet, 90-talet var varmare än 80-talet, och så vidare. Den globala temperaturen har gått upp med cirka 0,8 grader över de senaste 200 åren".

Dock är forskarna från Chalmers övörens med Marshall att "om utsläppen ökar på det här viset kan den globala temperaturuppgången fram till 2100 hamna på 3-5 grader över den förindustriella nivån. Det skulle innebära en enorm förändring. Havsnivån kommer stiga, översvämningar, torka på vissa ställen och intensivare nederbörd på andra... [N]är man går från en istid till en värmeperiod stiger temperaturen med cirka fem grader.

Denna förändring tar cirka 10 000 år och är alldeles gigantisk. Nu är vi på väg att göra samma sak på cirka 100 år. Det ger skäl till oro. Med tanke på att vi bara har en planet, vårt hem i ett kallt universum, är det märkligt att vi utsätter oss för sådana risker".

Ja, hur är det möjligt att vi inte tycks ta detta hot på riktigt allvar? För att närma sig ett svar på denna fråga måste vi konsultera neuropsykologi, socialpsykologi, sociologi och ekonomi d v s utgå från en mikro/makro & top-down/bottom-up analys på bred front.

I kommande nyhetsbrev skall jag försöka dra upp riktlinjerna för ett sådant systemiskt förankrat närmande.

Litteratur

George Marshall (2014) "*Don't Even Think About It. Why our brains are wired to ignore climate change.*" New York: Bloomsbury.

Christian Azar & Daniel Johansson "*Klimatet kräver modiga politiker och stora insatser*".
Debattinlägg i GP, 15/2, 2015

Varför tas inte klimathotet på allvar? Del II (2015)

De flesta diskussioner om förnekandet eller bagatelliseringen av den globala uppvärmningen utgår från antagandet att om bara människor får rätt information om mekanismerna bakom den globala uppvärmningen så kommer de att agera och vilja lära sig mer om vad vetenskapen har att säga i ämnet. Vidare är dessa diskussioner vanligen inriktade på att synliggöra de politiska och ekonomiska krafter som motarbetar eller försöker sabotera en sådan upplysningskampanj.

I detta avsnitt kommer jag att översiktligt försöka sammanfatta vad dessa diskussioner kommit fram till när det gäller dessa hinder skapade inom den ekonomiska och politiska sfären. Läsaren av min text måste givetvis utgå från att den är 'biased' utifrån den litteratur jag studerat samt mina egna värderingar.

I del III skall jag visa att information om vad som håller på att hända med klimatet är helt otillräckligt för att få till stånd en attitydförändring hos såväl gemene man som makthavare. Psykologiska och socialpsykologiska processer gör motstånd och är troligtvis det största hindret för att avvärja en katastrof.

I boken "Storms of my Grandchildren" svävar inte den eminente klimatforskaren James Hansen på målet: Money talks.

"Our biggest problem, in my opinion, is due to the role of money in government, the special interests, epitomized by hordes of lobbyists in expensive alligator shoes". (Hansen, 2009, s. 29).

I detta arbete redogör Hansen för den censur och förvanskning som hans forskningsrapporter utsätts för av vicepresidenterna, NASA, Big Oil och Big Coal i USA. Hansen delar detta öde med många andra klimatforskare. Det är en sorglig läsning. När motståndarna diskuterar de vetenskapliga rapporterna om klimatförändringen agerar de som advokater som försvarar en klient och presenterar endast argument som gynnar denna klient.

Detta står givetvis i bjärt kontrast till den vetenskapliga metodens etik. I denna beskrivs noggrant bevis utan hänsyn till hur man önskar att de skall se ut. Om du har en teori eller en hypotes måste du försöka till lika delar förklara vad som är bra och dåligt med denna. Inom vetenskap finns en klar standard när det gäller integritet och uppriktighet.

Som Hansen påpekar finns det ett nära samröre mellan ekonomi och politik utan att vi för den skull kan reducera politiken till en gren av ekonomin. Ett exempel på detta samspel för hanteringen av klimatfrågan är Ronald Coases teorem som gav honom nobelpriiset i ekonomi.

Det rör de socialt skadliga effekterna av ekonomisk aktivitet ekonomer benämner 'externalities', typ hälsofara och nedsmutsning av luft och vatten något som tidigare ignoreras av de klassiska och neoklassiska ekonomerna. Teoremet säger att när förövarna och offren av sådana 'externalities' är klart urskiljbara, kan de spontant nå en överenskommelse där den förre kompenserar sitt offer för den skada som skett. I en värld där allting har ett pris räcker det med andra ord med äganderätt för att garantera social rationalitet. Av detta följer att interventioner från statsmakten är överflödiga för att tackla 'externalities'. Termen 'externality' låter oss dessutom förstå att marknaden i grunden är ofelbar. Endast människor utanför densamma har fel och brister.

Detta teorem är till glädje för motståndare till regeringsmaktens kontroll. Men det håller bara i okomplicerade fall där parterna och deras äganderätt är klart identifierbara och skadorna kan prissättas som när grannens hund har haft ihjäl tre frigående höns på min tomt. Men teoremet går inte att tillämpa på fall av massiv industriell nedsmutsning med åtföljande, men närmast okända hälsokostnader, åderlåtning av icke-förnybara resurser och teknologisk arbetslöshet.

Men värre är att teoremet rättfärdigar försäljningen av rätten att smutsa ner och skada gemensamma tillgångar så länge som "priset är rätt" vilket är ett sätt att varufiera (kommodifiera) och privatisera gemensamma tillgångar goda som dåliga. I sådana fall kan ansvarsfulla medborgare blåsa i visselpipan, men det är endast statsmakternas interventioner som kan beskydda gemensamma tillgångar och därmed allmänintresset.

Coases teorem är grundbulten i handeln med utsläppsrätter och åsidosättandet av människors tilltro på sina egna rättigheter och sitt eget förnuft.

James Hansen beskriver hur handeln med utsläppsrätter fungerar i USA:

"In cap-and-trade, the amount of a fossil fuel for sale is supposedly 'capped'. A nominal cap is defined by selling a limited number of certificates that allow a business or speculator to buy the fuel. So the fuel costs more because you must pay for the certificate and the fuel. Congress thinks this will reduce the amount of fuel you buy - which may be true, because it will cost you more. Congress likes cap-and-trade because it thinks the public will not figure out that a cap is a tax.

How does the 'trade' part factor fit in? Well, you don't have to use the certificate, you can trade it or sell it to somebody else. There will be markets for these certificates on Wall Street and such places. And markets for derivatives. The biggest player is expected to be Goldman Sachs. Thousands of people will be employed in this trading business - the big boys, not guys working for five dollars an hour" (Hansen, 2009, s. 212-13).

Detta förfarande har kritiserats inte minst på moraliska grunder. Filosofen Mario Bunge skriver:

"Market fundamentalists have spread the myth that the market can take care of the problem of environmental protection. You are free to pollute provided you buy 'carbon credits.' Why not generalize this idea about environmental crime to ordinary crime, by issuing 'blood credits' enabling the buyer to commit as many murders as credits he has been able to buy? However, this idea has already been marketed: Any mafia will sign any such contract for a reasonable fee" (2009, s. 284).

Föreställningen att markanden utan inblandning av medborgare eller regeringar kan lösa våra miljöproblem går tillbaka på en av neoliberalismens portalfigurer, Friedrich von Hayek. Människors okunskap var navet i hans politiska teori: "the case for individual freedom rests chiefly on the recognition of the inevitable ignorance of us all." (*The Constitution of Liberty*, s. 29). Hayek ansåg att utbildning och diskussion spelade en ringa roll i inlärningsprocessen och han ringaktade än mer det logiska tänkandet hos dem han avfärdade som "the intellectuals." Detta utgjorde givetvis spegelbilden av hans övertygelse

att marknaden var en överlägsen informationsprocessor. Det framgår tydligt i följande citat:

"Nor is the process of forming majority opinions, or even chiefly, a matter of discussion, as the overintellectualized conception would have it ... Though discussion is essential, it is not the main process by which people learn. Their views and desires are formed by individuals acting according to their own designs ... It is because we normally do not know who knows best that we leave the decision to a process we do not control." (ibid. s.110)

I *The Constitution of Liberty* skriver han vidare:" to act rationally we often find it necessary to be guided by habit rather than reflection."

Denna ideologi ligger till grund för såväl förnekandet av klimatkrisen som vetenskap. Syftet med vetenskapsförnekandet har varit att krossa alla omedelbara impulser att svara på den uppfattade krisen i biosfären och köpa tid för kommersiella intressen att konstruera marknadslösningar för den globala uppvärmningen. Förnekandet av själva existensen av den globala uppvärmningen är föga kostsam och lätt att sprida och drar uppmärksamheten från lämpliga svar på krisen. De neoliberala tankesmedjorna bakom förnekandet av klimatförändringen är knappast övertygade om att de i det långa loppet kommer att undergräva vetenskapen precis som tobaksstrategin aldrig utgick från att den kunde falsifiera kopplingen mellan rökning och cancer.

Noam Chomsky skriver i sin bok *Masters of Mankind*:

"The fact that the public is influenced by science is deeply troubling to those who dominate the economy and state policy. One current illustration of their concern is the Environmental Literacy Improvement Act being proposed to legislatures by ALEC, the American Legislative Exchange Council, a corporate-funded lobby that designs legislations to serve the needs of the corporate sector and extreme wealth. The ALEC act-mandates 'balanced' teaching of climate science in K-12 classrooms, 'Balanced teaching' is a code phrase that refers to teaching climate-change denial in order to 'balance' mainstream climate science. It is analogous to the 'balanced teaching' advocated by creationists to enable the teaching of 'creation science' in public schools. Legislation based on ALEC models has already been introduced to several states" (142-42).

Uppsåtet bakom ALEC och liknande organisationers ansträngningar är att skapa en villrådig (okunnig) allmänhet och följsamma samhällsplanerare - helt i samklang med Hayeks ideologiska intentioner.

För neoliberaler uppstår problemen i biosfären på grund av den inneboende komplexiteten och de kaotiska processerna inom såväl samhälle som natur - dessa kommer aldrig att förstås av vetenskapen. Problemen är framför allt aldrig orsakade av marknaden.

I detta avsnitt har jag anlagt ett "top-down" perspektiv som betonar regeringars och storföretagens roll, lagstiftning, handel med utsläppsrätter och den ideologiska underbyggnaden för dessa makroprocesser. Vidare har jag företrädesvis utgått från förhållanden i USA där vi återfinner det starkaste försvaret för fortsatt bruk av fossila bränslen och ett uttalat förnekande av den globala uppvärmningen.

I nästa avsnitt skall vi utgå från ett "bottom-up" perspektiv som betonar den enskilda individens roll och ansvar för den uppkomna situationen. Är vi som enskilda individer beredda att ge avkall på en livsstil som äventyrar vår egen framtida existens? Vill vi ens förstå att vi är en hotad art?

Litteratur

Mario Bunge (2009) *Political Philosophy*. New Brunswick: Transaction Publishers

Noam Chomsky (2014) *Masters of Mankind*. Chicago: Haymarket Books

Ronald Coase (1960) "The problem of Social Cost". *Journal of Law and the Economics*, 3:1-44

Ronald Coase (1994) *Essays on Economics and Economies*.
Chicago: University of Chicago Press.

James Hansen (2009) *Storms of my Grandchildren*. London: Bloomsbury Publishing.

Friedrich Hayek (1960) *The Constitution of Liberty*. Chicago: Chicago University Press

Does lack of scientific understanding or information explain that people fail to take climate change seriously?(2020)

While the majority of scientists believe that the climate is warming due to human reliance on burning hydrocarbon for energy, there is a significant number of people who strongly disagree. One is tempted to think that this reflects a lack of understanding or information but that is an insufficient explanation.

Dan Kahan's empirical research has demonstrated this fact. Kahan is best known for his work on the cultural theory of risk. This research delves into cultural cognition, which is the study of how individuals form their beliefs about the amount of risk in certain situations based on their preconceived cultural group identities. Consider his research that assessed beliefs about climate change in a representative sample of 1,540 adults in the United States. Kahan examined two hypotheses: the *science comprehension* hypothesis that it is only because of a lack of scientific knowledge that people do not take climate change seriously, and the *cultural cognition* hypothesis that people develop perceptions of social risks that are in accordance with the values of the groups with which they identify.

The evidence clearly supported the cultural cognition hypothesis. Greater science literacy and numeracy were *not* correlated with an increased perception of the seriousness of climate-change risks. On the contrary, people with the highest degree of science literacy showed the greatest polarization. That is, they either strongly believed that humans are causing climate change, or they strongly believed that this is not the case. Their perceptions of climate-change risks were in line with the values of the groups with which they identified. This shows that if you live in a community where oil production is the main industry, you are much more prone to believing that human-induced climate change is not occurring, regardless of your scientific literacy.

References

Dan M. Kahan et al., "The Polarizing Impact of Scientific Literacy and Numeracy on Perceived Climate Change Risk," *Nature Climate Change*, May 27, 2012.

Om två –ismer, neoliberalism och populism

Neoliberalism. A Primer (2015)

Neoliberalism is anything but a succinct, clearly defined political philosophy. Neoliberalism as economic policy, a modality of governance, and an order of reason is at once a global phenomenon, yet inconsistent, differentiated, unsystematic, impure. For example, it intersects in Sweden with the continued legitimacy of welfarism.

In going through quite a bit of the vast literature on this tricky subject I found a short critical presentation authored by the eminent professor of Economics, History and Philosophy of Science, Philip Mirowski. It is found in his book "*Science Mart. Privatizing American Science*" (2011). Mirowski presents "a set of ten grossly telegraphed propositions" of the neoliberal creed. I will reproduce parts of these ten propositions and then try to elaborate them a bit.

(I) "*The Market is an artifact, but it is an ideal processor of information. Every successful economy is a knowledge economy. It knows more than any individual, and therefore it cannot be surpassed as a mechanism of coordination.*" (p. 29)

From this perspective, prices is an efficient marker "contain all relevant information" and therefore cannot be predicated by mere mortals. In this version, the *market always surpasses the state's ability to process information* and this constitutes the kernel of the argument for the necessary failure of socialism. Another partially rival approach emanates from *ordoliberalism*, which argues that *competition* in a well-functioning market needs to be directly organized by the state. It is important to stress that neoliberalism should not be confused with the slogan "laissez-faire". Neoliberalism is not about the state leaving the economy alone. Rather, neoliberalism activates the state on behalf of the economy *not* to undertake economic functions or to intervene in economic *effects*, but rather to facilitate economic competition and growth and to economize the social, or to regulate society by the market.

(II) "*Neoliberalism starts with a critique of state reason. The limits of government are related to intrinsic limitations of a state on a state's power to know, and hence to supervise. The market always surpasses the state's ability to process information.*" (p.29)

(III) "*Neoclassical economics is a good first pass at the representation of the capacities of the market as information processor.*"(p.29)

(IV) "*Politics operates as if it were a market, and that dictates an economic theory of 'democracy'. This supports the application of neoclassical movements to previously political topics, but it also explains why the neoliberal movement must seek and consolidate power by operating from within the state. The 'night-watchman' version of the state ends up repudiated. This tenet justifies alliances with the powerful in order to push the neoliberal agenda, and it reinforces rightwing suspicions concerning the virtues of what they consider radical democracy (that is, political action outside a market framework).*" (p.30).

The contradiction that the neoliberals constantly struggle against is that a strong state can just as easily thwart their program as implemented it. Hence, they are inclined to explore new formats of techno-managerial governance that protect their ideal market from what they perceive as unwarranted political interference.

Considerable efforts have been developed to disguise or otherwise condone in rhetoric and practice the importance of the strong state that neoliberals endorse in theory. One implication is that democracy, ambivalently endorsed as the appropriate state framework for an ideal market, must in any case be kept relatively impotent, so that the citizen initiatives rarely change much of anything ("managed democracy" instead of the allegedly existing "unconstrained democracy"). Hence, the neoliberals seek to reconstruct the state with numerous audit devices (under the sign of "accountability") or better yet, convert state services to be provided on a contractual basis. *One should not confuse marketization of government functions with shrinking the state.* If anything, bureaucracies become more unwieldy under neoliberal regimes.

(V) "*Governmental institutions should be predicated on the government of the self.*" Freedom is not the realization of any *telos*, but rather the positing of autonomous self-governed individuals, all naturally equipped with a neoclassical version of rationality and motives of self-interest" (p.30).

Freedom is not then the realization of any political, human, or cultural strivings. Instead it is based on rationality and motives of ineffable self-interest, striving to improve one's lot in life by engaging in market exchange. Education is consequently a consumer good, not a life-transforming experience.

Freedom can only be "negative" for neoliberals (negative freedom or passive freedom is freedom from constraints; positive freedom is the liberty to act) for one very important reason. Freedom cannot be extended from the use of knowledge in society to the use of knowledge about society, because self-examination concerning why one passively accepts local and incomplete knowledge leads to contemplation of how market signals create some forms of knowledge and squelch other. Knowledge then assumes global dimensions, and this undermines the key doctrine of the market as transcendental superior information processor. More of the distinction between negative and positive freedom under point X.

(VI) "*Corporations can do no wrong. Competition always prevails.* This is one of the most pronounced areas of divergence from classical liberalism, with its ingrained suspicion of joint stock companies and monopoly. It underwrites a 'degovernmentalization of the state' through privatization of education, health, science, and even portions of the military" (p. 30).

One can add to the statement that corporations can do no wrong or *they at least are not to be blamed if they do.* Starting with the rise of the influential Chicago School of Economics in the 1950s, neoliberals began to argue consistently that not only was monopoly not harmful to the operation of the market, but in any event, it was an epiphenomenon attributable to the misguided activities of the state and interest groups. The socialist contention that capitalism bore within itself the seeds of its own arteriosclerosis was boldly denied. By the 1970s, antitrust policies were generally repudiated in America. Neoliberals took the curious anomaly in American case law, treating corporations as legal individuals, and tended to inflate it into a philosophical axiom.

Indeed, if anything negative was ever said about the large corporation, it was that separation of ownership from control might conceivably pose a problem, but this was easily rectified by giving CEOs appropriate incentives (massive stock options, golden

handshakes, latitude beyond any oversight) and instituting market-like evaluation systems within the corporate bureaucracy.

(VII) "*The nation-state should be subject to discipline and limitation through international initiatives.* This was initially implemented through neoliberal takeover of the International Monetary Fund (IMF), World Trade organization (WTO), the World Bank, and other previously classical liberal transnational institutions. This pacification of the state began as advocacy of free trade and floating exchange rates but rapidly became subordinate to the wider agendas of transnational corporations, to whom it became attached. *Neoliberal 'reforms' can be imposed outside of standard political channels by supranational organizations*" (p.30).

(VIII) "*The Market (suitably reengineered and promoted) can always provide solutions to problems seemingly caused by markets in the first place.* Monopoly is eventually undone by 'competition'; pollution is abated by the trading of emissions permits;; McCarthyism is mitigated by competition between employers. There is no such thing as a 'public good' but only series of problems handled by different governance structures, themselves determined by relative transactions costs (Coase 1960, 1974) " (p.30).

The market-place is deemed to be a superior information processor, all human knowledge can only be used to its fullest if it is comprehensively owned and priced.

(IX) "*Redefinition of property rights is one of the most effective ways the state exerts neoliberal domination. Once such rights become established, they are then treated thenceforth as 'sacred'.* Neoliberal economics often presents property rights as though their specific formats were relatively unimportant for the operation of the market, but simultaneously they admit that, once created, they are very difficult to reverse. The best way to initiate the privatization program in any area that had previously been subject to communal or other forms of allocation is simply to get the state to institute a new class of property rights. Political self-interest often will take care of the rest" (p.30).

Think of some recent encroachments on private ownership rights. Photocopiers, Internet, Google, and other devices are seriously eroding intellectual property rights. In particular, the book, newspaper, disk, and film industries are being distorted or even shrunk by the diffusion of copiers of various kinds. Mirowski writes in one of his other works:

" Vanity sites as MySpace and Facebook and Google aggregate information provided gratis into databases and derivatives formats that can be sold to advertisers, or other aggregators. Reviews and ratings provided for free may appeal to the vanity of autodidacts, but they play a major role in the business plans of sites as Amazon and Netflix. Software that is thrown open to 'beta testing' in fact confiscates all matter of quality-control stress testing that constitutes unpaid labor for the corporations that then turn around and sell the revised source code. Alternatively, websites that aggregate the voluntary unpaid contributions of bloggers are then capitalized and sold to information conglomerates. A little appeal to vanity has been leveraged into massive appropriations of unpaid labor time in the online world" (2013, p.143).

(X) "*'Freedom' is recoded to mean only one narrow version of economic freedom within the new reconceptualization of The Market.* Neoliberalism purports to value freedom above all else: 'Economic freedom is an end in itself' (Friedman 1962, 8). However, it will be indispensable to grasp that neoliberalism did *not* prescribe the abolition of all

controls over human action - in this respect, it was the most marked divergence from previous anarchist or libertarian doctrines. In fact, controls were not to be banished so much as recoded and reconfigured into a new version of 'competitive order.' 'Freedom' thus becomes recoded to mean the capacity for self-realization attained *solely* through individual striving for a set of necessarily unexplained (and usually interpersonally inef-fable) prior wants and desires" (p.31)

Both persons and states are construed on the model of the contemporary firm, both persons and states are expected to comport themselves in ways that maximize their capital value in the present and enhance their future value, and both persons and states do so through practices of entrepreneurialism, self-investment, and/or attracting investors.

This concludes Mirowski's ten propositions of the neoliberal creed and my attached comments. I hope the reader can extract the tenor of this philosophy and realizes that there is lot more to tell on this dense and sometimes evasive subject.

Bibliography

Ronald Coase, The problem of social cost. *Journal of Law and Economics* (3): 1-44.

Milton Friedman, *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press, 1962.

Philip Mirowski, *Science Mart. Privatizing American Science*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.

Philip Mirowski, *Never Let a Serious Crisis go to Waste*. London: Verso, 2013.

Populism and 'the people' – a fuzzy couple Part 1 (2019)

The perennial cry of populists is that the power has been stolen from the people by politicians and special interests. Calls to 'give politics back to the people' exploit the ambiguity according to which 'the people' is first understood by contrast with the power-holders (and therefore as something less than the population at large) and then expanded to wield the authority of the sovereign people as a whole. Populists may have a bad name (at any rate in Europe) but their trump card (no pun intended), the belief in popular sovereignty, lies at the heart of democracy itself. How is it, then, that they can be regarded in some circles as anti-democrats, threatening right-wing dictatorship? Should we see them rather as radical democrats, seeking to restore democracy to its true principles? Does populism as a political phenomenon have something to tell us about the complexities of democracy, and especially about the elusive 'people'.

In her seminal paper 'People', Politicians and Populism' from 1984, the English political theorist Margaret Canovan writes "There are, broadly speaking, three senses in which 'people' is commonly used in modern English:

1) *The People as Nation*

We often use 'people' to refer to a whole political community or nation, as in 'the Polish people', 'the People of New Zealand', The usual implication is that all those native to a particular country are included, and that together they form a community with a common life.

2) *The People as Underdogs*

In a more restricted sense, the term can be contrasted with some kind of elite or upper class to refer not to the whole community, but to the less privileged majority of its members, as in the expression, 'a man of the people'.

3) *People as Everyman*

Besides using the word with an article - 'the people' or 'a people' - we talk about 'people' in general, as in 'there were a lot of people at the meeting'. That is, 'people' can mean individual human beings at large." (p.315).

Canovan then states that 'people' in its first sense fits into the classic conservative mould. When we talk about 'the British people' or 'the people of Germany' we usually mean the nation, the country, implying a corporate whole that encompasses all living members, but that also reaches back into the past and stretches out to the future. "The people in this sense are not merely a collection of persons, but an articulated and structured community, perhaps under the guardianship of natural leaders" (ibid. p 315).

Canovan states that in this organic, corporate sense, 'people' in English (as with its equivalents in other languages) has obvious affinities with conservatism.

There can be no question of the term being monopolized by the Right, for in the second of the senses, already listed it is a vital rallying cry for the Left. Although 'the people' may at times mean the whole nation, it can according to Canovan, equally well refer to a particular section of the nation (a majority but by no means the whole) to what used to be 'the common people', the lower classes. When radicals talk about 'giving power to the people', or try to support 'people's culture', it is this sense of the term that is referred

to, and it is of course in this sense that the British Labour Party has sometimes been called 'The People's Party'. From the point of view of a socialist, 'the people' are the workers, the working class contrasted with the parasitic capitalists.

Like its Tory equivalent, this people is perceived as a community with a common life stretching back into the past and a common destiny in the future. It is therefore according to Canovan, for it to be represented collectively like a family " [ ] .. just as the Queen can talk possessively about 'my people' and mean the nation, left-wing politicians can also talk about 'our people' and have a concrete community in mind" (ibid p. 316).

Thus Right and Left alike conceive of the people in collective terms as a community of one sort or another, even though they disagree about the boundaries of that community.

However, the term can just as well have a sense (the third on Canovan's list) more congenial to liberalism, and mean a collection of individual persons. Canovan writes:

"Perhaps it is not accidental that linguistic usage underlines this point in English-speaking countries that are the heartland of liberalism. In English (unlike many other languages) 'the people', though a collective noun, takes a plural verb: we say 'the people are united', not 'the people is united'. This resistance to collectivism is strongly reinforced by the fact that we can drop the article altogether and talk about 'people', i.e. persons. In this case the word does not imply the existence of any collectivity at all, but refers to people in general, an indefinite number of individual human beings. Consequently a phrase like 'people have a right to self-determination' has a liberal, individualistic flavour to it, and this flavour often lingers about 'the people' even when it is used with an article" (ibid p. 317).

As Canovan concludes it is a curious and little noticed fact of English usage, therefore, that this vitally important political concept is ambiguous twice over. It can refer either to the whole political community or to a sub-community of the lower classes within it; furthermore it need not refer to any community at all, but can mean individual human beings in aggregate. These ambiguities enable the language of 'people' to form a kind of lingua franca which can be spoken by conservatives, socialists and liberals alike, as well as by the many who would not choose to confine their political views within any such category.

I hope this discussion has established that 'people' is a term to be treated with considerable caution. Consider, for instance, the peculiarities of radical populist rhetoric. 'The people' seem to be both weak and strong. One moment they are the underdogs, poor inoffensive creatures, constantly oppressed; the next, they are the mighty army of humanity against which no oppressor can stand.

In Part II we will analyze what different versions of populism have in common in terms of the language of 'the people'.

References

Margaret Canovan (1984) 'People'. *Politicians and Populism. Governmen and Opposition*, 19: 312-27.

Populism and 'the people' - a fuzzy couple Part II (2019)

In Part I I pointed out the vagueness of 'the people' and claimed that it was a mark of political usefulness. Within contemporary politics, the language of 'the people' is, thus, inescapable. Outside the politics of stable democracies, more is at stake when 'the people' are invoked. The collapse of Communism in Eastern Europe in 1989 was triggered by massive demonstrations of 'people power' that challenged the credentials of the so-called 'People's Democracies'. 'We are the People', chanted the East German demonstrators in 1989 - we, the protestors, not you, the regime- implying that authority and right were therefore on their side. Most subversive of all is the belief (confirmed by United Nations declarations) that any 'people' has a right to self-determination; in the decade that followed the collapse of Communism, bitter wars were fought in the Balkans and elsewhere as rival 'peoples' claimed that right.

Since 'the people' can apparently confer legitimacy on boundaries, constitutions, regimes and politics, all sorts of groups and interests have an incentive to claim that they are or speak for the people.

Against this background I will now focus on populism and its relationship to the 'people'-

What is populism?

The populist movements that have in the past three decades burst into mainstream politics in many Western democracies are usually treated as pathological symptoms requiring sociological explanations. However, populists see themselves as true democrats, voicing popular grievances and opinions systematically ignored by governments, mainstream parties and the media. Many of them favor 'direct democracy' - political decision making by referendum and popular initiative.

Populism in modern democratic societies is best seen as an appeal to 'the people' against both the established structure of power and the dominant ideas and values of the society.

Populism and Power Structures

It is generally agreed that populist movements are 'of the people but not of the system' (Taggart, 1996: 32). They involve some kind of revolt against the established structure of power in the name of the people. Within democratic systems that often means an attack on the established parties.

But anti-system mobilization is not enough by itself to identify populist politics, for that description would also take in the Green, pacifist and feminist movements, generally acknowledged to be something else. The crucial difference is that while both are anti-system, populism challenges not only established power-holders but also elite values. Populist aims are directed not just at the political and economic establishments but also at opinion-formers in the academy and the media. Anti-intellectualism is common. 'The people' is hailed as the bearer of superior wisdom in the form of simple and uncompromising 'common sense'.

Appeals to 'the People'.

Populism is not just a reaction *against* power structures but also an appeal **to** a recognized authority. Populists claim legitimacy on the grounds that they speak for *the people*, that is to say, they claim to represent the democratic sovereign, not a sectional interest such as an economic class. Although economic grievances are always important to populist movements, they are translated into political questions of democratic power. This claim to speak for 'the people' is far from straightforward, for the term, as we have seen is ambiguous and populists tend to be talented exploiting its rhetorical possibilities.

The political theorist Margaret Canovan, whom we met in Part I identifies three different senses that figure in populist discourse, though they tend in practice be blended together. It is pertinent to quote her at some length:

"One facet is an appeal to the *united people*, the nation or country, as against parties and factions that divide it. A typical example is the slogan, 'United We Stand', used by Ross Perot in campaigning for the US presidency. A vision of 'the people' as a united body implies impatience with party strife, and can encourage support for strong leadership where a charismatic individual is available to personify the interests of the nation. Merging with this stress on unity, though in some ways at odds with it, is the appeal to *our people*, often in the sense of our ethnic kith and kin. Where the previous appeal is integrative (at any sense in form), this one is divisive, distinguishing our people from those who do not belong - alien immigrants, for example. This is an aspect of populism that alarms liberal commentators, as when the *Front National* calls for '*priorité aux Français*' in the allocation of jobs, housing and social welfare. To suppose, however, that populists are simply right wing is to ignore the egalitarian impulse expressed in a third variety of appeal to the people: mobilization of what used to be called 'the common people' but would now be better called '*ordinary people*' against the privileged, highly educated, cosmopolitan elite. Populists in established democracies, claim that they speak for the 'silent majority' of ordinary, decent people', whose interests and opinions are (they claim) regularly overridden by arrogant elites, corrupt politicians and strident minorities. Experience casts doubt upon the populists' claim to represent the mass of the people, since their campaigns rarely get anywhere near attracting a majority of votes. But their use of all three various forms of appeal to the people underlines the extent to which they rely upon a framework of legitimacy provided by notions of people power: an idea of democracy, in other words" (1999:5).

We have recently witnessed Trump attracting a majority vote in US. A rare occurrence in the political future?

Populism, Democracy and the People

Modern democracy is a complex set of political practices and discourses, institutions and ideas. It includes constitutional limitations of the exercise of power in order to protect rights, including the rights of unpopular minorities. It also implies government conducted in accordance with liberal principles, sometimes contrary to popular opinion. Its sheer complexity offers a standing invitation to populists to insist on returning power to the

people, while denouncing as undemocratic all complicating and legal structures (Canovan, 1999).

We need thus be aware of an important tension in modern democracy between what Canovan aptly describes as the two faces of democracy: the 'pragmatic' and 'redemptive' styles (Canovan, 1999).

From a *pragmatic* point of view, corresponding to the ordinary, everyday diversity of people-as-population, modern democracy is as we pointed out earlier, a complex set of institutions that allow us to coexist with other people and their divergent interests with as little constraints as possible.

But democracy is also a source of the *redemptive* visions that promise salvation through politics. The promised savior is 'the people', a mysterious collectivity somehow composed of us, ordinary people, and yet capable of transfiguration into an authoritative entity that can make dramatic and redeeming political appearances, a massive show of impatience. The easiest way taken by populist movements is to project our hopes on to a leader who can embody the people.

It is natural for voters in a democracy to suppose that if they elect a government to represent them, that government should look after their interests. It is equally natural for politicians to promise voters that they will do so. But governments cannot in fact control economic conditions - think of the financial crisis in 2008 and the Great Recession that followed - and in bad times democratic systems are vulnerable to populist reactions. If the government is the people's government, why isn't it looking after the people? Because it is in the hands of corrupt politicians, billionaires, Jews, tools of Wall Street and the IMF, political-correct patrons of immigrant workers and so on. The answer is to elect a people's government that will sack those who just see to their own needs, send the immigrants home. In so far as populism exploits this gap between promise and performance in democracy, there is no end to it.

Conclusion

Both populism and 'the people' are elusive concepts bedeviling political science and public discourse. I hope the reader has a better understanding of their ambiguous place in modern democracy.

As seen my text leans heavily upon the writings of the late English political scientist Margaret Canovan. Her writings are clear, innovative and accessible to non-professionals or ordinary people.

References

Margaret Canovan (1999) Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy *Political Studies*, XLVII, 2-16.

P. A. Taggart (1996) *The New Populism and the New Politics: New Protest Parties in Sweden in a Comparative Perspective*. London: Macmillan, p. 32

Some reflections upon populism and democracy

Trust is a core element in the delegation to representative government. Given the inherent imbalance of information between the government and its constituents, citizens must have faith that the representatives are acting for them even when the actions cannot be constantly monitored. Trust breaks down when the delegate seemingly violates that implicit faith. The ensuing disappointment and suspicion is at the root of desired institutional design. It leads to efforts at closer monitoring and control over public officials, more drastically, to take power away from representatives and give it to the people directly. This is radical populism - the desire for unfiltered democracy.

The milder version of contemporary populism accepts the centrality of representative government, but aims to improve citizens' capacity to monitor and control government more closely (holding more elections, increasing transparency etc.).

Polarization is, however, common to both versions of populism. Polarization is what makes populism an ideology of the people that considers society to be ultimately split into two homogenous groups - the pure many (the people in general) and the corrupt few (the elite by electoral designation or bureaucratic appointment).

For populism to pass from movement (Occupy Wall Street, the Tea Party) to a form of managing state power it needs an organic polarization ideology and a leader that wants to transform popular distress and protest in a strategy for mobilizing the masses toward the conquest of the democratic government.

Populists speak thus in the name of "the people", "real people" or "the silent majority" and claim that their direct legitimation from "the people" trumps (*sic!*) all other sources of legitimate political authority, be it constitutional court, head of state, parliament, or local and state government. Donald Trump's "I am your voice" is a classical populist statement. But so is the Turkish prime minister's riposte to EU assertions that a red line had been crossed by his government's clampdown on media freedom: "The people draw the red lines." So is *Daily Mail's* front-page headline denouncing three British High Court judges who ruled that Parliament must have a vote on Brexit as "Enemies of the People."

This claim to a moral monopoly of representation has two consequences that are immediately deleterious for democracy. Populists accuse all other political contenders of being illegitimate. They do not talk in terms of disagreement over policy, which in a democracy is the very point of politics - presenting citizens with options, not just competing on competence and qualifications. Instead, they make it personal: their opponents must be crooked and corrupt. Trump is extreme in this regards, but not exceptional. The unusual thing is the degree to which his followers took his assaults on Hillary Clinton's character literally. Not just the hateful chants of "Lock her up," but the fact that, according to one poll, 40 percent of his supporters in Florida agreed with the statement that Clinton was literally a demon.

The other crucial populist move is to identify as "the people" (or *Volk*) what turns out to be only some of the people. A Trump quotation from the campaign trail captures this perfectly: "The only important thing is the unification of the people," said the Donald, "because the other people don't mean anything." In his speech the morning after the EU referendum, UKIP's Nigel Farage claimed it as "a victory for the 'real people' ". Evidently

the 48 per cent who wanted to stay in the EU were not quite real: they might not be part of the authentic British.

Populism is thus inimical to pluralism. Its target is pluralist, liberal democracy with those vital constitutional and social checks and balances that prevent any "tyranny of the majority" from prevailing over individual human rights, safeguards for minorities, independent courts, a strong civil society, and independent diverse media.

Litteratur

Jan-Werner Müller, *What is populism?* University of Pennsylvania Press. 2016

Nadia Urbinati, *Democracy Disfigured - Opinion, Truth, and the People*. Harvard University Press, 2014.

Timothy Garton Ash, *Is Europe Disintegrating?* The New York Review of Books, Vol LXIV, Number 1. 2017.

Två texter om politisk styrning

The crisis of democracy is still with us (2017)

In a democracy, we generally assume that people know the politics they prefer and elect like-minded officials who are responsible for carrying them out. We also assume that candidates' competence, honesty and other performance-related traits factor into the voting decision. But does this actually happen? Do citizens consider candidates' policy positions and performance in office when deciding whom they'll vote for?

I remember my first encounter in my sociological studies with the first rigorous scientific portrait of the American voter, by Bernard Berelson and his colleagues at Columbia University. The message was brutal. They found that the voter falls short of displaying the motivation, knowledge, and rationality expected by normative theory. On the issues of the campaign, the Columbian scholars found "there is a considerable amount of 'don't know' - sometimes reflecting genuine indecision, more often meaning 'don't care.'" (Berelson, Lazarsfeld, and McPhee 1954, 311). Voters consistently misperceived where candidates stood on important issues of the day and exaggerated the extent of public support for their favourite candidates. And vote choices were "relatively invulnerable to direct argumentation" and "characterized more by faith than by conviction and by wishful expectation rather than careful prediction of consequences."

A lot of research after the Columbia studies has built up more formidable scepticism regarding the idealized image of democratic citizens.

In his influential work "Follow the Leader?" the political scientist Gabriel Lenz looks at citizens' views of candidates both before and after periods of political upheaval, including campaigns, wars, natural disasters, and episodes of economic boom and bust. Nothing important shifts in voters' preferences and their knowledge about politics as a result of these events, he finds that while citizens do assess politicians based on their performance, their policy positions actually matter much less. Even when a policy issue becomes highly prominent, people rarely shift their votes to the politician whose position best agrees with their own. In fact, Lenz shows the reverse often takes place: citizens first pick a politician and *then* adopt that politician's policy views.

"Instead of finding that policy issues influenced votes, I usually found the reverse: voters first decided to support a particular politician, then adopted that politician's policy views. When supporters of George W. Bush, for instance, learned that he opposed expanding a health-care-coverage program for children (SCHIP), they also became opposed to the expansion" (Lenz, 2012, 216).

The power of this viewpoint is appallingly illustrated by the most spectacular failure of 20th-century democratic politics, Hitler's rise to power via the ballot. The observer in the grip of the folk theory of democracy asks: how could Germans have favoured those policies? Indeed, anti-Semitism was common in Germany, as it was in most other European countries at the time. But in the view of most scholars, German voters first decided whether they liked Hitler as a potential leader, and then if they did, they adopted his policy views, including his views about "the Jewish question." They would have agreed

with whatever he proposed. [People] were drawn to anti-Semitism, because they were drawn to Nazism, not the other way around" (Allen, 1984, 77).

In other words the policy preferences of Hitler's voters are the wrong place to look for the mainsprings of his rise, just as the platforms of candidates and the ideologies of voters are the wrong place to look for the mainsprings of more typical democratic elections.

"Hitler spoke the language of German nationalism in a period of post-war humiliation. Protestant nationalists recognized him as one of their own, though initially not a very respectable exemplar. However, as the horrors of the Depression deepened and made them desperate, they abandoned other parties of the same kind for the sort of strong leadership that Hitler promised.... [When] an economy fails, explanations of all kinds will be put forward, some of them simultaneously ugly and popular....Scapegoats are often proposed. Hitler's anti-Semitism is a frightening example. But the actual causal explanations for left- and right-wing populist extremism lie elsewhere than in ideology. ..to be successful, popular movements need a crisis, blind retrospection, and a message that plays to the identity and self-understanding of a substantial group in the population.. The epidemic support for Hitler is a case in point. The comforting view that there was something particularly evil about Germans and that the rest of us are immune will always have appeal for some. *In truth, however, the desire for a strong leader who can identify domestic enemies and who promises to do something about them without worrying overmuch about legalities - those germs, mutated to fit the particular local subcultures, are latent in every democratic electorate, waiting for sufficiently widespread human suffering to provide conditions for their explosive spread*" (Achen & Bartels, 2016, 316. My italics).

References

- Allen, W. (1984) *The Nazi Structure of Power* Revised ed. Danbury, CT: Franklin Watts
- Achen, C. and Bartels, L. (2016) *Democracy For Realists. Why Elections Do Not Produce Responsive Government*. Princeton University Press
- Berelson, B., Lazarsfeld, P. and McPhee, W. (1954) *Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. Chicago University Press
- Lenz, G. (2012) *Follow The Leader? How Voters Respond to Politicians' Policies and Performance*. The University of Chicago Press

Vari ligger skillnaden mellan presidentstyrda och parlamentariskt styrda demokratier? (2017)

Abstract

In presidential elections the voter may know much less about who will govern than the voters of a party in most parliamentary systems. The presidential candidates do not need and often do not have any prior record as political leaders. He or she can like Donald Trump be a complete outsider. They may not be identified with a party with an ideology or program and record and there may be little information about the persons likely to serve in a cabinet. The choice is often based on an opinion about *one* individual, a personality, promises, and an image a candidate projects. This is even more the case in our age of "videopolitics".

In parliamentary systems the voter does know who will govern because parties are identified with highly visible leaders. Those leaders appeal directly to the voters and the campaigns increasingly are focused on the leader who aspires to be prime minister or chancellor.

Perhaps the most important implication of presidentialism is that it introduces a strong element of zero-sum game into democratic politics with rules that tend toward a "winner-take-all" outcome. A parliamentary election might produce an absolute majority for a particular party, but more normally it gives representation to a number of parties which means that the prime minister will be much more aware of the demands of different groups and much more concerned about retaining their support.

A very important difference between presidential and parliamentary systems is the rigidity that presidentialism introduces into the political process and the greater flexibility of that process in parliamentary systems. Presidents are elected for a period of time that, under normal circumstances, cannot be modified: not shortened and sometimes due to provisions preventing reelection, not prolonged. The political process therefore becomes broken into rigidly determined periods without the possibility of continuous readjustments as political, social, and economic events might require.

The parliamentary system allows, however, for removal of the prime minister who has lost control of his party, whose continuation in office might create a serious political crisis.

Vari ligger skillnaden mellan presidentstyrda och parlamentariskt styrda demokratier?

I dessa dagar ställer sig många frågan hur en burlesk och opolitisk outsider kunnat ta sig in i Vita Huset. För att kunna besvara den frågan ska vi ta en titt på presidentstyrets egenheter och hur det skiljer sig från vårt parlamentariska styrelseskick. De flesta exemplen på presidentsystem här är hämtade från USA:s politiska scen.

Den kanske viktigaste innebörden av ett presidentstyre är att det inför ett nollsummespel i demokratisk politik med regler som tenderar att värna om ett 'winner-takes-all'- utfall. Ett parlamentariskt val kan skapa en absolut majoritet för ett visst parti, men den öppnar normalt för att andra partier kan låta sin röst bli hörd. Man vinner kanske en större

mångfald än andra men man måste förhandla och dela med sig av makten för att uppnå ett majoritetsstöd för en statsminister (premiärminister) eller för bildandet av en minoritetsregering. Detta betyder att en stats-/premiärminister måste vara mycket mer lyhörd för olika gruppers krav och intressen och hela tiden värna om deras stöd. På motsvarande sätt förlorar inte olika partier hoppet att få del av makten och utöva kontroll och därmed möjligheten att vinna fördelar för sina egna anhängare.

Det politiska spelets nollsummekaraktär i presidentregimer stärks av det faktum att vinnare och förlorare förblir så under hela presidentens mandatperiod, ett antal år under vilka det inte finns något hopp om alliansskiften, breddandet av supporterskaran via nationellt enande eller skapandet av stora koalitioner i kritiska situationer - krissituationer som kan leda till upplösning och nyval. Förlorarna måste vänta fyra eller fem år utan tillträde till exekutivt maktutövande och kan därför ej vara delaktiga i bildandet av kabinett eller tillsättandet av politiska tjänster. Denna situation spär på spänningar och leder till fördjupad polarisering.

Känslan av att ha oberoende makt, ett mandat från folket att under mandatperioden vara oberoende andra som skulle kunna dra tillbaka stödet inräknat de människor som valt honom eller henne, kan lätt ge presidenten en känsla av makt och en mission som inte står i proportion till den röstövertikt som banade vägen till presidentämbetet. Detta kan i sin tur göra att det motstånd han eller hon möter i det politiska systemet (typ kongressen) och samhället upplevs som mer frustrerande, demoraliserande eller irriterande än vad det gör för en statsminister som från början är väl medveten om hur beroende han eller hon är av stödet från sina partikamrater, andra partier, andra ledare och riksdagen.

Den kanske viktigaste konsekvensen av det direkta förhållandet mellan en president och väljarna och frånvaron av ett beroende av politiker, är känslan av att vara den valda företrädaren för hela folket och tendensen att sätta likhetstecken mellan folket och väljarkåren i stort och ignorera dem som röstade på presidentens opponenter.

I detta sammanhang uppfattar gärna presidenten sin egen politik som speglade den mytiska folkviljan och oppositionens politik som inskränkt eller irrelevant och avvisad av folket. Denna känsla av samhörighet mellan ledare och folket, som uppmuntrar till eller förstärker en viss populism, kan utgöra källan till styrka och makt, men den kan också leda till att presidenten förbiser det begränsade mandatet som en majoritet kan ge implementerandet av olika program. Det uppmuntrar till försummandet eller en avsaknad av respekt för oppositionen eller ibland rent av fientliga relationer till denna. Till skillnad från en president är en statsminister normalt medlem i ett parlament och fortfarande medlem i en större organisation där han eller hon är tvingad att interagera till viss del på lika villkor med andra politiker och ledare från andra partier, i synnerhet om han eller hon är beroende av deras stöd som ledare för en koalitions- eller en minoritetsregering. En president, givet hans speciella ställning som statens överhuvud, är inte tvingad att ingå i sådana relationer. Han eller hon är fri att möta eller inte möta sina motståndare och alltid i det ceremoniella sammanhang hans eller hennes status i presidentpalatset påbjuder.

Presidentens maktutövning begränsas givetvis av samarbetet med kongressen (USA) som kan ha en annorlunda partisammansättning än den vinnande presidentkoalitionen men framförallt av mandatperiodens tidsbegränsning.

Valet av en "outsider"

Den personfixerade karaktären hos ett presidentval gör det möjligt, i synnerhet i avsaknad av ett starkt partisystem, för outsiders att tillskansa sig makten. Vi menar med detta kandidater, som inte är knutna till eller saknar stöd från något parti, ibland utan någon regerings - eller ens politisk erfarenhet, på basis av en populistisk dragningskraft ofta baserad på fientlighet gentemot partier och 'politiker' (etablissemangen).

Dessa ledares kandidatur kan dyka upp som gubben i lådan och kapitalisera på väljarnas missnöje och hoppet om en 'frälsare'. Dessa kandidater har ringa eller inget stöd i kongressen och har svårt att skapa en partiorganisation. (Eisenhowers framgång var dock beroende av stödet från politiska partier). Donald Trump är ett bra exempel. Han hade under sin kampanj ringa stöd i det republikanska partiet som han ansåg sig företräda.

Om syftet med ett presidentval är att välja den 'bästa' kvinnan eller mannen till ämbetet och väljaren måste fatta beslutet, varför bör han eller hon tänka på partier? Om väljarna kan erhålla tillräcklig information eller tror sig erhållit denna för att kunna avgöra kandidaternas 'personliga' kvalifikationer och positioner, så har de rätten att rösta på en kandidat oavsett dennes koppling till ett parti. Väljarna upplever att de inte behöver ett parti som talar om hur de skall kasta sin röst.

Förr i tiden var detta svårt, då ingen kandidat kunde nå ut till alla väljare. Idag kan väljarna i de flesta länder nås via TV och sociala medier. Partier behövs i mindre utsträckning som förespråkare och stöd för en kandidat eller som organisatörer och finansierare av en kampanj och uppfattas snarare som ett störande moment i relationen mellan kandidaten och väljaren.

I vissa länder har man insett detta faktum och åstadkommit institutionella förändringar: öppna primärval, registrering av kandidater framför partier, lika tillgång till media gör att partier är mindre relevanta i presidentval. Om det dessutom står människor fritt att spendera sina egna pengar för att stödja en kandidatur - och varför skulle medborgare berövas denna rättighet om pengarna inte kommer från kriminell verksamhet? - så kan vem som helst försöka övertyga medborgarna om hans eller hennes personliga kvalifikationer för ämbetet. När allt kommer omkring antas vi rösta på en person och på denna persons program eller ståndpunkter. Varför skulle vi underordna oss besluten fattade av politiker som kontrollerar ett parti, när vi, det "suveräna" folket, kan rösta direkt på vår kandidat?

I en värld där politiker och partier är föremål för obarmhärtig kritik (berättigad eller inte) och rankas mycket lågt i folks tilltro, favoriseras amatöroutsiders. Det är frestande att kandidera "mot" partierna, som i egenskap av fortlöpande organisationer som kontrollerar lagstiftning och regering, lätt kan göras ansvariga för ett samhälles problem, såväl åtgärdbara som icke åtgärdbara.

Avsaknaden av ideologisk förankring och identifikation i ett flytande, socialt och kulturellt alltmer homogeniserat samhälle, bäddar för ombytlighet gällande partiloyaliteter och för svagare länkar mellan intressegrupper - inbegripande organiserade grupper som fackföreningar, och partier. Uppdykandet av en outsiderkandidat bör därför allt annat än förvåna oss.

Man kan tänka sig att en outsiderkandidatur med ringa eller inget partistöd, ingen tidigare erfarenhet av politiskt arbete endast är ett latinamerikanskt fenomen och föga trolig händelse i ett land med väletablerade, traditionella partier där även en outsider måste vinna

ett större partis nominering även om primärvalen gjort det möjligt för en relativt okänd att förvärva nomineringen. Faktum är att tredje-partikandidater i USA vanligen haft stöd från en utbrytargrupp i något av partierna. Men Ross Perots kandidatur 1992 visar, att när missnöje med partierna, en konstant kritik av kongressen och uttröttande primärvalskampanjerna föreligger, kan en outsider utöva dragningskraft på väljarkåren utan att gå omvägen via något parti. I televisionens och sociala mediers tidsålder kan någon med en förmögenhet och popularitet i ett presidentsystem direkt attrahera väljarna utan att ha byggt upp ett parti som han eller hon måste göra i ett parlamentariskt system.

Förre amerikanske vicepresidenten Walter Mondale uttrycker denna skillnad mellan val av ledare i president- och parlamentariska system:

"Unlike a parliamentary system whose leaders are picked by peers who know them, we have developed a selfnomination system where almost anyone with ambition can run for President. A candidate is not required to pass any test, he or she does not need any organizational base of support; it is not even necessary for him or her to have been elected for office before."

Problemet som man så lätt förbiser är att det baserar sig på det initiala misstaget att den "bästa" personen för ämbetet i Vita Huset kan styra utan stöd av kongressen, utan en sammanslutning av personer med erfarenhet av ämbetet, utan stödet från politiker identifierade med hans eller hennes position i olika frågor.

Om partilösa val tycks vara osunda sätt att garantera ett godtagbart styre så bör vi fråga oss vilket slags institutionellt arrangemang som främjar dem eller gör dem mindre sannolika. Mycket tyder på att presidentskap gynnar dem och att parlamentarism gör det svårare för dem att förverkligas.

Presidentstyrets rigiditet

En av presidentstyrets anförda fördelar är att det utgör en försäkran om ett stabilt maktutövande. Det har ställts som motsats till instabiliteten hos många parlamentariska regeringar som genomgår flera kriser och förändringar i ledarskap och då i synnerhet i europeiska flerpartidemokratier. Man glömmer dock att parlamentariska demokratier kan producera stabila regeringar - vilket exempelvis varit fallet i vårt land.

Vidare tar man inte hänsyn till att parlamentariska system gör det möjligt att göra sig kvitt den statsminister som förlorat kontrollen över sitt parti eller som är involverad i en skandal och vars fortsatta ställning i regeringen anses kunna skapa en allvarlig kris. Han eller hon kan avsättas av sitt parti eller genom bildandet av en ny koalition utan att detta ger upphov till en allvarlig konstitutionell kris. Dessutom finns möjligheten till nyval även om de ofta inte löser problemet, utan som var fallet i Tyskland på 1930-talet, fördjupade problemet.

I kontrast till parlamentariskt valda statsministrar väljs presidenter för en fastställd ämbetsperiod. De slags förändringar som ger upphov till regeringskriser och ersättandet av ett statsöverhuvud med ett annat är uteslutet under denna tidsperiod. Men detta för med sig en rigiditet i den politiska processen som gör anpassningar till föränderliga omständigheter extremt svåra. En ledare som förlorat sitt eget partis förtroende eller de partier som bidrog till valet av honom eller henne kan inte avsättas eller ersättas. Han eller hon kan inte ersättas av någon som är bättre lämpad att kompromissa med oppositionen när polariseringen har uppnått en nivå som hotar att övergå i våldsamheter och illegalt

maktövertagande. Den extrema åtgärden, riksrätt som i den konstitutionella kontexten är svår att tillämpa jämfört med en bristande förtroenderöst. En ansatt president kan vara frestad att utnyttja sina maktbefogenheter på ett sätt som gör att hans eller hennes motståndare inte är benägna att vänta till hans eller hennes mandatperiod är över för att bli kvitt honom eller henne. Men det finns med andra ord inga mekanismer att avsätta honom eller henne utan att bryta mot konstitutionen såvida inte han eller hon frivilligt beslutar sig för att avsäga sig ämbetet. Kommer Donald Trump att överväga det senare?

Litteratur

Linz, J.J. & Arturo Valenzuela (utg), *The Failure of Presidential Democracy. Comparative Perspectives*. Vol. I. The Johns Hopkins University Press. 1994.

Christopher Achen & Larry Bartels. *Democracy for Realists. Why Elections do not Produce Responsive Government*. Princeton University Press. 2016.

Mellanösterns "deep states"

On the Sunni side of the street

Jean-Pierre Filiu: *From Deep State to Islamic State: The Arab Counter-Revolution and its Jihadi Legacy*, Oxford University Press: Hurst.

I kölvattnet av den arabiska våren har det utkommit en ström av böcker förebådande den frihet och demokrati som var på väg att omsluta Mellanöstern. Idag, med facit i hand ser historien annorlunda ut med våldsbenägna ideologier, inbördeskrig och förnyad förtvivlan. Bland de författare som försöker klargöra varför upproret 2011 gick överstyr och övergick i en blodig kris och hur de betingelser som påtvingades av arabstaterna efter den arabiska våren gav upphov till monstret IS och andra radikala antidemokratiska grupper, är den franske historikern och politologen Jean-Pierre Filiu.

Vad araberna upplever i detta nu är enligt Filiu en brutal kontrarevolution, "this systematic war of the Arab regimes against their people".

En vanlig missuppfattning i världssamfundet är antagandet att en premiärminister i Mellanöstern innehar samma maktställning som vilken annan premiärminister. Politiker och media blev alldeles till sig när den syriske premiärministern Riyad Hjab hoppade av 2012, men han fungerade som en galjonsfigur i regimen. Många ministerämbeten fungerar som sociala värmestugor och pratcentra snarare än regeringens hjärtpunkt. Den verkliga makten återfinns i mängden av militära organisationer, säkerhetsagenturer och affärsintressen som dominerar varje framtoning av staten. Välkommen till den s. k. "deep state"!

Termen "deep state" präglades i Turkiet under senare delen av 1990-talet. Filiu skriver:

"When reality surpasses fiction, unexpected concepts can take root. This is what happened on 3 November 1996 when a Mercedes crashed in Susurluk, a Turkish town a few hundred km south west of Bursa. There was four passengers in the car, three of whom died in the crash: a police chief, Huseyin Kocadag; a notorious gangster with extreme-right connections, Abdullah Catli; and Catli's girlfriend. The fourth passenger was only injured and appeared to be Sedat Bucak, an MP representing the south-east Urfa province, where he led local Kurdish militias against the separatist-marxist insurgents of the PKK (Workers' Party of Kurdistan)." (sid. 1-2).

Bilolyckan visade bortom de vildaste spekulationer hur intima kopplingarna var mellan säkerhetsapparaten, anti-kommunistiska och anti-PKK paramilitära grupper, hela samlingen andades maffia. Kocadag var ingen mindre än chefen för polisakademin i Istanbul. Catli var efterlyst av Interpol för både mord och droghandel.

Vad som kom att benämnas "Susurluk-skandalen" chockade ett Turkiet, som bara tretton år tidigare återgått till demokrati.

Den andra boven i mellanösterndramat är det Filiu beskriver som "neo-Mamluk forms of government". Referensen är till en kast eller en klass av slavsoldater som kom till makten i Egypten och Syrien i mitten av tolvhundratalet och blev kvar som en exklusiv och repressiv styrande klass i 500 år.

De typiska exemplen på mamluk-stater återfinns i Algeriet, Egypten, Syrien och Jemen, där militären styr statsapparaten, ett enda parti med en nationalistisk ideologi, förtrycker allt oliktankande och plundrar nationens resurser. För Filiiu agerar dessa stater som röv-arband eller en maffia, håller sig vid liv med hjälp av oljeinkomster och nätverk av beskyddarverksamhet.

Filiu redogör för ett flertal nyckelstrategier som dessa mamluk-stater använder sig av för att stanna vid makten. Kanske den viktigaste är den onda fienden som används för att rättfärdiga dessa staters existens - "jihadi" hotet. Han hävdar att fragmenteringen av folkliga motståndsrörelser bidrog till att uppkomsten av sådana grupper.

Under det kalla krigets dagar hölls västvärlden i ett rädslans grepp av det skrämmande sovjetkommunistiska hotet. Nu har religiösa grupper i Mellanöstern ersatt detta hot. För regimerna i Mellanöstern tjänar dessa gruppers militanta nätverk som den perfekta ursäkten för att underminera alla demokratiska rörelser eller t o m underminera grannstater. I början av det syriska upproret frigav Bashar al-Assad - vettskrämd av de fredliga och demokratiska massprotesterna - några av de mest hårdföra islamistiska och al-Qaida medlemmarna i syfte att 'militarisera' situationen och underminera den demokratiska oppositionen

Filiu tillägger att militären och underrättelsetjänsten i länder i Mellanöstern som var allierade med USA under president George W Bushs "War on Terror" kampanj, gjorde sig stora förtjänster och strömmen av dollar omsattes i finansieringen av paramilitära organisationer. Ett iögonfallande exempel är Ali Abdullah Saleh i Jemen, som manipulerade yttre beskyddare till att finansiera sin egen armé av livvakter. Samtliga regimer påstod sig - helt orätt - ha bekämpat al-Qaida i årtal innan attackerna 9/11, samtidigt som de förbigick sin egen roll i skapandet av betingelserna för terroristernas framgångar.

Filius fokus är inställt på Algeriet, Egypten, Syrien och Jemen men dessa nätverk och deep states återfinns annorstädes som i Irak, Pakistan, Ryssland och Turkiet. Han betonar också de gemensamma länkarna KGB har haft i många av hans mamluk-stater. I dagens Turkiet är terrorister än en gång användbara för den turkiske sultanen för att garantera att de inhemska och utländska förehavandena går hans väg.

Filius text är en lysande tillrättavisning av västvärldens policymakers som med dåraktig godtrogenhet räknar med den antagna "stabiliteten" hos tyranner i Algeriet, Egypten, Syrien och Jemen och därmed legitimerar deras regimer.

Filius bok är en förskräckande läsning men en excellent introduktion för den som vill få en inblick i mekanismerna bakom arabvärldens bedrövliga tillstånd.

Religionens återkomst

Tillbaka till Medeltiden Del I (2016)

I över två århundraden har det politiska livet i västvärlden i huvudsak handlat om genuint politiska frågor. Vi har bråkat om krig och revolution, klass och social rättvisa, ras och nationell identitet. Idag har vi avancerat till den punkt där vi återigen utkämpar femtonhundratalets strider om uppenbarelse och förnuft, renhet och tolerans, gudomlig plikt och vanlig anständighet.

Denna situation har tagit sociologer och statsvetare på sängen. Det är inte bara i den islamska världen utan också i USA, där precis som under medeltiden, religionen återigen springer den politiska maktens ärenden.

Ett annat aktuellt och mer närliggande exempel är det styrande och reaktionära partiet Lag och Rättvisa (PIS) i Polen som får fakta och logik att stryka på foten med hjälp av det starka stödet från den polska katolska kyrkan. Den ungerske premiärministern Viktor Orbán propagerar för ungerska och kristna identitetsprinciper. Såväl Kaczynski som Orbán försöker exploatera en blandning av etnisk och religiös nationalism för att stärka sin egen makt. Kombinationen nationell identitet och religion är en kraftfull mix.

Många av oss finner det obegripligt att teologiska idéer fortfarande kan fungera som tändvätska i människors psyken och skapa messianska passioner som lämnar samhällen i ruiner. Vi antog att detta inte längre var möjligt, att människor hade insett det nödvändiga att skilja religiösa frågor från politiska, att fanatism var utrotad. Vi trodde att vetenskapliga framsteg - inte minst evolutionsforskningen kurerat oss från dogmatiskt upprätthållna referenser till s k heliga skrifter och gjort oss öppna för kritiskt tänkande. Vi misstog oss.

I föreliggande avsnitt, del I, kommer jag att diskutera hur dessa heliga skrifter låter sig utnyttjas i politiska syften, hur tolkning sammanblandas med fakta d v s vad en text *säger* avgränsas inte från vad en text sägs *betyda*. Det är min övertygelse att vi måste ägna hermeneutiken (tolkningslära) större uppmärksamhet och kritiskt granska dess filosofiska utgångspunkter. Utöver heliga skrifter kommer jag också utgå från andra litterära verk och psykoanalytiska skolbildningar i denna diskussion.

I del II diskuterar jag begreppet ideologi ur olika filosofiska och psykologiska/sociologiska synvinklar som exempelvis ideologins förhållande till vetenskap och olika former av nationalism.

Heliga skrifter och hermeneutikens dimridåer

Det har väl inte gått någon förbi att debatten i media och politiska kretsar har haft det förtvivlat svårt att öppet diskutera och kritisera islam. Men som professorn i religionshistoria Stefan Arvidsson skriver i GP (2016-01-15):

"Om en större mängd folk dödar i Allahs namn med åberopande av Koranen och med vidhäftande ritualer, måste vi uppfatta det som en del av islam och studera det med samma metoder och teorier som vi studerar fredliga sidor och våldsbejakande sidor hos andra religioner ... På liknande sätt kan vi inte

studera kristendomens historia utan att gå in på korstågen eller socialismens historia utan att ta upp stalinismen - även om vi personligen tycker dessa fenomen är avvikelser från den sanna läran."

För att förhindra uppkomsten av en öppen debatt brukas uttrycket "islamfobi" i syfte att slippa behandla islam på samma villkor som andra tros läror och ideologier. Att importera beteckningar från abnormpsykologin för att ifrågasätta oönskade åsikter är ett lika beprövat som patetiskt propagandistiskt knep.

Som är väl känt innehåller Bibeln och Koranen berömvärda moraliska föreskrifter men också många högst frånstötande gräsligheter. Så vad antas läsaren eller studenten lära sig från en moralisk modell som exempelvis å ena sidan präglas av Guds befallning att inte döda din nästa och hans förordande av dödsstraffet, ofta i form av kollektiv bestraffning eller t o m folkmord å den andra? Om gudomligheten som den porträtteras i Bibeln eller Koranen utgör den slutgiltiga källan för moralen, då bör den troende, om han eller hon är konsekvent, acceptera *alla* moraliska budord, rekommendationer eller modeller i Bibeln eller Koranen som bindande. Men det är inte fallet, inte ens bland fundamentalister. Vad vi ser är en högst selektiv läsning av Bibeln och Koranen. Det vill säga att de moraliskt accepterade delarna kommer till användning medan de moralsikt frånstötande antingen ignoreras, urvattnas eller bortförklaras med hjälp av hermeneutisk massage.

Denna strategi visar klart att moralisk bedömning *föregår* läsandet av Bibeln eller Koranen och religionsutbildning, för annars skulle inget sådant urval vara möjligt. Den moraliska måttstocken i vårt moderna samhälle projiceras tillbaka i dessa skrifter och återupptäcks i de samma samtidigt som de tros ha sitt ursprung i det gudomliga. Termen 'Eisegesis' brukas inom religionsforskningen för att beteckna denna färdighet att läsa in i texten de intressen och åsikter man omhuldar (Smith & Hoffman 1989, s. 241).

I boken "What the Bible Really Says" (Harper, 1989) gör författarna och religionsforskarna Smith & Hoffman en viktig distinktion mellan vad författaren av en text *säger* och vad läsaren eller teologen *läser in* i texten (tolkar):

"Theologians of all persuasions are trained to find fault with any method that relies on the plain sense of words i. e., what the text says, rather than on the ambiguities and implications of those words for the communities of faith... The Bible, we are assured, is 'faith speaking to faith', hence its interpretation as seminars and divinity schools must be responsive to the life of faith. Too often, however, faithfulness to the text means fidelity not to its assertions but to its ambiguities - to what Jesus does not say (for example) about abortion or the status of women, or other issues of contemporary importance, or what Paul might have meant by the Greek word *kyrios* if he did not mean what he plainly meant when he used it" (s. 241).

Som författarna påpekar leder detta tänkande till :

"the justification in the belief that the essential or 'real' meaning of the text is spiritual and that what it literally says is, so to speak, a veil cloaking that meaning. So long as some form of that opinion continues to influence biblical study, what the Bible means will 'mean' more than what it says.

Serious scholarship, however, must learn to insist on the separation - at the very least, not to confuse meaning and saying" (s. 243).

Smith & Hoffman konstaterar vidare att de mer frånstötande textpassagera i Bibeln utsetts för omfattande 'omtolkningar' och utläggningar i teologiska studier och teologisk undervisning än vad som är fallet med mer aptitliga avsnitt.

Against Interpretation är titeln på en essä författad av Susan Sontag. I denna presenterar Sontag en idé som tycks gått våra akademier förbi under den femtio år som gått sedan arbetet publicerades. Enkelt uttryckt säger Sontag att tolkningstanken är vilseledande. I hennes ögon är en tolkning av ett artistiskt verk en form av översättning, där tolkaren försöker övertyga andra att ett element i ett arbete inte är vad det påstår sig vara, utan i stället står för någonting annat. Melvilles *Moby Dick* är ett belysande exempel. Om *Moby Dick* är en allegori, där den vita valen är en symbol för Gud eller ett oförsonligt universum, kapten Ahab motsvarar människans vilja och Ishmael exemplifierar förnuft och rationalitet och hela romanen i verkligheten består av en diskussion mellan Ahab och Ishmael (Jones & Wilson, s.15) varför är då författaren själv ovetandes om denna allegori tills någon annan talar om det för honom (Jones & Wilson s. 16) ? Med andra ord, varför kan inte romanen helt enkelt handla om en man som berättar för en annan man om sin besatthet att döda en stor vit val, medan andra människor har beslutat att den handlar om Gud och förnuft och vilja?

Sontag hävdar att texten är det primära faktumet som kan tolkas med hjälp av ett flertal olika metoder som då producerar olika slutsatser beroende på de teoretiska utgångspunkterna.

Min egen erfarenhet av den kritiska diskussionen av psykoanalysen på 1960-70-talet kan fungera som ett klagande exempel. Kritiker av de olika psykoanalytiska skolbildningarna menade att dessa kan utgå från en händelse som exempelvis en dröm och producera oräkneliga olika tolkningar av densamma. Sontag skulle säga att detta är resultatet när man sammanblandar en sekundär nivå med den primära. D v s att drömmen är faktumet och att teorin producerar en tolkning av detta faktum som inte längre är primär. Psykoanalysen skiljer inte mellan ett faktum och en tolkning av ett faktum. (Detta misstag hade givetvis kunnat undvikas om psykoanalytiker förstätt att en tolkning är en hypotes som måste testas i ett oberoende sammanhang).

Det finns med andra ord utrymme för en diskussion om huruvida *Moby Dick* är en allegori eller inte, men näppeligen om den innehåller en val. Det är en väsentlig skillnad att säga att jag tror *Moby Dick* är en allegori och hävda att *Moby Dick* är en allegori.

Islamska Staten (IS) och Koranen

Som Magnus Norell konstaterar i sin utomordentligt upplysande bok "*Kalifatets återkomst*" kan IS med lätthet åberopa en solid bas i Koranen, i Muhammeds biografi (Sira) och texter om hans leverne (Hadith) som stöd för sina metoder och sin wahabbitiska ideologi (s.100).

Det går inte för dess motståndare att ta avstånd från IS utifrån teologiska och religiösa argument när de heliga skrifterna godkänner de mest fasansfulla metoder som brukas av IS typ halshuggning, korsfästning och slavmarknader. Detta om avståndstagarna utgår från vad texterna säger och inte vad de anses betyda. Norell citerar en av världens främsta auktoriteter på IS, professor Bernard Haykel vid Princeton University "The only principled ground that Islamic State's opponents could take is to say that certain core texts and traditional teachings of Islam are no longer valid," vilket givetvis är liktydigt med bli avfälling.

I del II kommer jag att utveckla ovanstående diskussion med avsikt på de övergripande begreppen ideologi och nationalism.

Litteratur

Judy Jones & William Wilson, *An Incomplete Education*. New York: Ballentine, 1987.

Magnus Norell, *Kalifatets Återkomst - orsaker och konsekvenser*. Eget förlag, 2015.

Morton Smith & Joseph Hoffman (utg), *What the Bible Really Says*. Harper SanFrancisco, 1993.

Susan Sontag, *Against Interpretation and Other Essays*. Picador, NewYork, 1961

Tillbaka till medeltiden. Del II: Ideologi, nationalism och religion (2016)

I detta avsnitt kommer jag att problematisera begreppet ideologi och framför allt nationalism. Nationalism behandlas ofta som ett klumpbegrepp när det egentligen är en familj av olika ideologier. Hur religion och olika former av nationalism kan samverka exemplifierar jag med utgångspunkt från dagens Ryssland. I del I utlovade jag också en diskussion om förhållandet mellan ideologi och vetenskap men skjuter den diskussionen på framtiden då den efter närmare eftertanke tarvar ett eget och mer omfattande avsnitt.

Ideologi

Antoine Destutt de Tracy präglade termen 'ideologi' i efterdyningarna av den Franska Revolutionen i avsikt att skapa ett särskilt studium av idéer (Freeden, 2003). Han försökte grunda tanke- och handlingsideal på empiriskt verifierbar basis utifrån vilka såväl kritik av idéer som en vetenskap om idéer kunde framspringa. Uppdraget var i linje med den positivistiska rörelsen som präglade Frankrike vid denna tidpunkt. Man önskade studera samhället med de precisa redskapen som kännetecknade naturvetenskapen.

Marx och Engels (*The German Ideology*) brukade termen på ett annorlunda sätt. De reagerade på de rådande tyska kulturella och filosofiska tankemoden de hade bevittnat. Den andliga och romantiska framtoningen i tysk idealism var enligt dessa herrar bemängd med felaktiga uppfattningar. En av dessa var att tillskriva tankar, idéer och medvetande en oberoende existens (Platon) när man försökte ersätta illusoriska tankar med korrekta. Men när man gör så fäktade tyska filosofer mot fraser snarare än att komma till tals med den verkliga världen menade Marx och Engels. Filosofin dolde således verkligheten och omfattade den form som Marx och Engels kallade en ideologi. De framhöll att 'in all ideology men and their circumstances appear upside-down as in camera obscura'. Med denna analogi menade de att ideologi var en inverterad spegelbild av den materiella världen, ytterligare förvrängd av det faktum att den materiella världen själv var föremål för dehumaniserande sociala relationer under kapitalismen. Ideologins roll var att släta över dessa motsägelser genom att få dem att framstå som nödvändiga, normala och följdriktiga. På detta sätt kunde social sammanhållning upprätthållas och befrämjas. Ideologi var en sublimering - i dess olika förklädnader som moral, religion och metafysik - av det materiella livet. Dessutom spreds ideologi av dem som var specialister på denna mentala sublimeringsaktivitet: präster som erbjöd 'frälsning' var ett tidigt exempel på denna emancipation från den verkliga världen. Denna spridning kunde vara en avsiktlig manipulation, men den kunde också - i synnerhet för Engels - vara en omedveten eller själbedräglig process. Ideologi var en manifestation av arbetsdelningens fördärliga effekter. I detta fall orsakade arbetsdelningen att mänskliga tankar abstraheras från den materiella världen och gav istället upphov till världsfrånvärd ren teori, etik eller filosofi.

Vidare gjorde Marx och Engels den välkända kopplingen mellan ideologi och klass när de menade att den härsknade klassens idéer också var de härskande idéerna.

Det råder ingen tvekan att Marx och Engels bidragit till att termen 'ideologi' har för många fått en negativ innebörd. Men övertygelser spelar roll på många områden och i synnerhet i politiken då de vägleder frivilliga handlingar. I synnerhet kan människor bli politiskt mobiliserade eller förlamade, inte bara av materiella intressen utan också av ideal, såväl

ädla, som demokrati och jämlikhet, som tarvliga som etnisk rensning och världsherravälde.

Vi definierar en ideologi som ett trossystem bestående av (a) svepande sanna eller falska påståenden som 'De flesta medborgarna i vårt land är fattiga'; (b) välgrundade eller grundlösa värdeomdömen som 'Fattigdom är motbjudande'; (c) uppnåbara eller ouppnåbara sociala mål som 'Låt oss utrota fattigdom'; och (d) realistiska eller orealistiska sociala medel som 'Låt oss använda oss av demokratiska metoder för att utrota fattigdom' (Denna definition är hämtad från Mario Bunges arbete "*Social Science under Debate*").

Jag kommer inte att beröra våra nutida politiska ideologier, liberalism, konservatism och socialism utan koncentrera mig på den för våra syften relevantare nationalismen.

Nationalism är ett typologiskt begrepp

Vanligtvis uppfattas nationalism som en ideologi inriktad på *en nations exceptionella värde* i egenskap av forandet av människors identitet samtidigt som den ofta betonar dess *överlägsenhet* gentemot andra nationella entiteter och som också berättigar de krav en nation kan ställa på sina medborgares tänkande och beteende. Poängen är att den inte gör något mer. Den diskuterar säkert inte en rättvis fördelning av knappa tillgångar - den berömda frågan 'vem får vad, när och hur', central inom politiken. Medan den konstant propagerar för nationell bestämmanderätt eller frigörelse från yttre maktutövande när nationen ifråga inte styrs av en oberoende stat, är den förtegen gällande individens frihet och rättigheter och om det önskvärda förhållandet mellan de offentliga och privata sfärerna.

Nationalism har varit en viktig politisk kraft alltsedan den Amerikanska Revolutionen och Napoleonkrigen samtidigt som den nonchalerats av ledande politiska teoretiker. Som Bunge (2009) och McAdam et. al (2001) framhåller gör man ingen åtskillnad mellan bottom-up och top-down, defensiv och aggressiv nationalism och inte heller mellan ekonomisk, politisk och kulturell nationalism.

Som Bunge konstaterar måste en teori om nationalism åtminstone erbjuda en typologisk framställning om nationalism, då varje nationalistiska rörelse har sin egen dynamik. Exempelvis är defensiv ekonomisk nationalism en reaktion mot ekonomiskt beroende; defensiv politisk nationalism ett svar på främmande inblandning och defensiv kulturell nationalism en nations uppgift att värna sitt kulturarv. Man kan omfatta någon av dessa utan de andra. Exempelvis är Quebecseparatisterna politiska nationalister medan de inte störs av den amerikanska infiltrationen i Quebecs ekonomi och kultur.

Nationalism kan vara defensiv (således i princip godartad) eller aggressiv (således i princip skadlig) men i båda fallen kan de antingen ta till fredliga eller våldsamma medel. Exempelvis tog de radikala irländska och indiska nationalisterna till vapen för att bekämpa de engelska ockupanterna, medan Gandhi endast brukade civil olydnad mot samma fiender. Båda stred för territorium, ekonomi, självstyre och kultur.

Vi bör alltså skilja mellan följande primära typer av nationalism:

Territoriell = Försvar eller erövring av territorium.

Biologisk (etnisk) = Beskydd eller förtryck av en eller flera etniska grupper.

Ekonomisk = Ekonomisk protektionism eller expansion.

Politisk = Emancipation eller förtryck av en nation eller del av denna.

Kulturell = Beskyddande, hegemonin eller undertryckandet av en nations kulturella arv, i synnerhet dess språk.

Vi kan här urskilja fem grundläggande typer av defensiv nationalism och ytterligare fem varianter av aggressiv nationalism. Förutom defensiv och aggressiv nationalism skiljer vi mellan top-down nationalism (stat eller elitstyrd) och bottom-up nationalism (mobilisering av gemensamma nationella sentiment där målet kan vara en "ren" nationalstat där endast en våldsbenägen gruppkultur existerar t.ex. etnisk rensning).

Samspelet mellan nationalism och religion i dagens Ryssland

Det saknas sannerligen inte exempel på allianser mellan nationalism och religion i vår tid. Jag nämnde Polen och Ungern i del I. I USA ser vi hur israellobbyn samarbetar med den kristna högern för att straffa eller belöna kongressledamöter och senatorer utifrån graden av lojalitet med staten Israel och dess expansiva bosättningspolitik på ockuperad mark och andra förehavanden i Mellersta Östern.

Ryssland är ett annat iögonfallande exempel. Utgående i huvudsak från en essä författad av Perry Anderson (2015) skall jag försöka redogöra för de stora dragen i samspelet religion/nationalism i detta land.

Den kulturella scenen på alla nivåer präglas i Ryssland av strömningar av nostalgi för dess imperialistiska och klerikala historia. Här intar den ortodoxa kyrkan en särställning då den är den enda institution i landet som hållit sig vid liv sedan tsarernas tidevarv. Jeltsin återbördade en ansevärd mängd av dess förrevolutionära tillgångar och gjorde den igen till en lysande institution med omkring åttahundra munkkloster, sex Tv-kanaler samt gav den en framträdande roll vid alla statsevenemang av betydelse. Putin, som gärna visar upp sitt aluminiumkrucifix på sin muskulösa bröstorgel uppger sig vara en hängiven kristen och har personligen möjliggjort återföreningen av de ortodoxa kyrkorna i diaspora och hemlandet efter att de glidit isär. Han tar ofta med sig Patriarken på sina resor till utlandet.

Precis som den Ryska Federationen är en multi-etnisk - men i sanning inte en multi-kulturell stat, så är kyrkan också officiellt skild från staten i Ryssland, där varje trosuppfattning: Ortodoxa, islam, buddism, judendom är lika inför lagen - ingendera har en särställning. I verkligheten kan lokala makthavare i Moskva förbjuda någon att bära ett plakat som bara återger denna klausul i konstitutionen på grund av att texten anses provocerande.

Den ideologiska förbindelselänken mellan land, stat och religion är *en* tro, endast en. För Putin är den ortodoxa kyrkan Rysslands 'statgjutna tradition'. För Patriarken Alexei II,

'it is only on the basis of the Orthodox religion, that the Motherland can regain her magnificence'.

Nationens nationalsång, med ny text år 2000, lyfter fram en formulering hämtad från den ortodoxa liturgin och som deklarerar att Ryssland är ett 'Fosterland Beskyddat av Gud'.

Vilken påverkan, om någon, har kyrkans återkomst haft på kulturen i stort? Anderson visar att den är påtaglig. Han skriver:

"The author of the best-selling title of 2012 was Archimandrite Tikhon Shekunov, an intimate of Putin, and producer of a popular television

documentary chronicling the decline of Byzantium under the corrosive moral influence of the West. His *Everyday Saints* - 'simple, luminous tales of ordinary Christians' - sold over a million copies in a year.

Not everyone was spellbound: to the indignation of its admirers it did not quite win the country's Booker Prize. But, within the intelligentsia itself, in one - usually, though not invariably, somewhat higher - register or another, religion is in vogue. Russian cinema offers some of the most striking examples of the cross-breeding of retro-nationalism with neo-pietism in the service of the regime. At the box-office end of the market, blending commercial spectacle and middle-brow pretension, is Nikita Mikhalkov, the country's Steven Spielberg. Once a caryatid of the Soviet cultural establishment, after the fall of the USSR he swiftly announced his conversion to Christianity, secured official funding for his patriotic blockbuster *The Barber of Siberia*, in which he himself plays an imposing Alexander III; moved to maudlin narratives of White generals of the Civil War area, and in 2005 produced a fawning film- portrait of Putin in honour of his 55th birthday, depicting him as a latter day - but by no means everyday - political saint".

Slutord

Det är min förhoppning att dessa två texter kan bidra till läsarens förståelse av skeenden i vår samtid som våra media inte tar sig tid att problematisera. Samtidigt kanske jag slår in öppna dörrar då jag inte vet vilka kunskaper läsaren sitter inne med. Jag finner det hur som helst värt besväret att dela med mig av vad jag själv finner angeläget att fundera över i dessa turbulenta tider.

Litteratur

Perry Anderson, *Incommensurate Russia*. *New Left Review* 94, July-August 2015.

Mario Bunge, *Social Science under Debate*. University of Toronto Press, 1998.

Mario Bunge, *Political Philosophy*. Transaction Publishers, 2009.

Michael Freeden, *Ideology. A very short introduction*. Oxford University Press, 2003.

Dough McAdam, Sidney Tarrow & Charles Tilly, *Dynamics of Contention*. Cambridge University Press, 2001.

Två viktiga socialpsykologiska begrepp

Social psychological studies in social identity and group polarization. (2018)

Social psychology is rich in studies of social categorization, group identity, prejudice and social polarization. These days the phenomenon of resistant polarization within politics is primarily seen as something prevalent in USA but it is an universal phenomenon. At the same time 'identity politics' is discussed on many leaders of newspapers and professional political texts. I will try to elucidate these concepts and ideas somewhat with the help of a few studies and discussions in the literature of social psychology.

A. Social identity theory

A significant influence in the 1980s was the full flowering of social identity theory, and the development into self-categorization theory in social psychology. Social identity theory was rooted in a series of studies on social categorization, ethnocentrism, and inter-group relations by Henri Tajfel, conducted during the 1960s and 1970s. Many of these studies explored behaviour in the 'minimal social situation' in which groups of participants were arbitrarily divided into two groups and subsequently asked to allocate rewards to members of their own group and members of the other group, referred to as the in-group and the out-group. The basic finding was one of strong in-group favoritism. People allocated rewards in such a way that the difference between the outcomes for the in-group and outcomes for the out-group was maximized, in favor of the in-group. This occurred even if participants had to give lower absolute rewards to in-group members. For example, typically they would rather allocate seven points to an in-group member and one point to an out-group member rather than 19 points to an in-group member and 25 to an out-group member, (Tajfel et al., 1971). Grounded in these findings and other studies of in-group favoritism, Tajfel and his former student published two important papers which stated the basic tenets of social identity theory (Tajfel and Turner, 1979, 1986).

Social identity theory holds that self-esteem reflects both personal identity and social identity. The former is based on one's personal accomplishments while the latter is based on the groups to which one belongs and the value one attaches to those groups. People are motivated to maintain a positive self-evaluation and want to view their individual achievements and personal qualities as favorably as they can, and they similarly want to see the groups that they belong to in the most positive light. In addition, social identity holds that people automatically categorize others into groups, and that on the basis of categorization the social world is divided into in-groups and out-groups. Finally, people tend to maximize their social identity by doing all they can, not only to view their own group positively, but also to view members of the out-group relatively negatively. These tendencies produce in-group favoritism, as described above, behavior designed to benefit the in-group and/or harm the out-group.

Later theorizing by Turner (1985) develops the closely related self-categorization theory, which emphasizes 'depersonalization', or the tendency to see people in groups in relation to a prototype, a fuzzy set of attributes that define the ideal thoughts, feelings, and

behaviors of members of those groups. Individuals are not perceived for their unique qualities. Rather, they are assimilated to the prototype of the group to which they belong, and differences between prototypical members of different groups are accentuated, forming the basis for stereotypes.

B. Group membership and intergroup conflict

In the summer of 1954, the social psychologist Muzafer Sherif and his colleagues recruited twenty two fifth grade boys from Oklahoma City and sent them to two adjacent campsites in Robbers Cave State Park. The boys were carefully selected to be nearly identical to each other in social educational, physical, and emotional fitness. They were all white, Protestant, and middle class. None had ever met the others before. They were carefully divided into two equal-sized teams, designed to be similar to each other in every possible way. The two teams came to call themselves the Eagles and the Rattlers, and without knowing it they participated in a three-week long psychological experiment.

During the first week, the teams were kept separate. The boys on each team grew to know each other and to form from scratch, a sense of being a group. In the second week, each team learned of the other's existence. Having never laid eyes on the other team, the boys on each side immediately began referring to the other as "outsiders," "intruders," and "those boys at the other end of the camp," They grew impatient for a challenge. The experimenters arranged a tournament between the Eagles and the Rattlers. When they came into contact for the first time - to play baseball - a member of the Eagles immediately called one of the Rattlers "dirty shit." By the second day into tournament, both teams were regularly name-calling and using derogatory terms such as *bums*, *pigs* and *cheaters*, and they began to show reluctance to spend time with members of the other team. Even boys who were compelled to sit out the competitions hurled insults from the sidelines.

In the next few days, the relations between the teams quickly degraded. The Eagles burned the Rattlers' flag. The Rattlers raided the Eagles' cabin in the middle of the night. The Eagles raided the Rattlers' cabin in the middle of the day. Boys from both sides began to collect rocks to use in combat, fistfights broke out, and the staff decided to "stop the interaction altogether to avoid possible injury" (Sherif et al. 1988,115). They were sent back to their separate camps. By the end of the second week, twenty-two highly similar boys who had met only two weeks before had formed two nearly warring tribes, with only the gently nudge of isolation and competition to encourage them.

By the start of the third week, the conflict had affected the boys' ability to judge objective reality. They were given a task to collect as many beans off the ground as possible. Each boy's collection was viewed by both groups on an overhead projector for five seconds. The campers were asked to quickly estimate the number of beans collected by each child. Every boy estimated more beans for their own teammates than for the children on the opposing team. The experimenters had shown them the same number of beans every time.

The Robbers Cave experiment was one of the first to look at the determinants and effects of group membership and intergroup conflict. It inspired years of increasingly precise and wide-ranging research, looking into exactly how our group memberships shape us, affect our relationships with outsiders, and distort our perceptions of objective reality. The simplicity of the Robbers cave experiment is itself telling. The boys at Robbers cave needed nothing but isolation and competition to almost instantaneously consider the other team

to be "dirty bums," to hold negative stereotypes about them. to avoid social contact with them, and to overestimate their own group's abilities. In very basic ways, group identification and conflict change the way we think and feel about ourselves and our opponents.

References

Sherif, M. Harvey, O.J. White J. Hood, W.R. and Sherif, C. (1988) *The Robbers cave Experiment: Intergroup Conflict and Cooperation*. Middletown, CT: Wesleyan University Press.

Tajfel, H., Billig, M., Bundy, R. P., and Flament, C (1971) Social Categorization Intergroup Behavior, *European Journal of Social Psychology*, 1: 149-77.

Tajfel, H- and Turner, J.C. (1979) An Integrative Theory of Inter-group Conflict, In W. G. Austin and S. Worchel (eds), *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA: Brooks/Cole, pp.33-47.

Tajfel, H. and Turner, J.C. (1986) The Social Identity Theory of Inter-group Behavior, In S. Worchel and W. G. Austin (eds), *The Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall. pp.7-24

Turner, J.C. (1985) Social categorization and the Self-Concept: A Social Cognitive Theory of Group Behavior I: E.J. Lawler (ed) *Advances in Group Processes* (vol.2). Greenwich, CT: JAI Press. pp. 77-121.

En kritisk granskning av en psykologi utan hjärna

The Poverty of Functionalist Psychology. (2018)

Introduction

Over the years I have as a psychologist noticed that people, even professionals, are stuck in a dualistic stance (psycho-physical dualism) when it comes to understanding why and how we think and behave as we do. The brainless mentalistic psychology is still in business. With mentalistic psychology I mean that explanations of mentalistic facts involves only other mental facts, as when we say that she did that because she believed that it was in her own interest to proceed thus. But such description does not explain anything, because it does not involve any underlying mechanism transforming belief into action which means we have to introduce the brain and the nervous system.

The only way to go from description to explanation is by replacing the immaterial mind with the brain, because this is the organ of the mind, and because mechanisms exist only in material systems.

Let me begin with an analogy philosopher Mario Bunge uses for illustrating the problem of going from description to explanation :

"The instructor of the driving school describes the functions of the parts the student is expected to manipulate. For example, he will tell her 'If you press this pedal the car will accelerate.' He will not necessarily tell her that the pedal regulates the flow of gasoline from the tank to the cylinders, where it explodes due to the spark plugs; that the explosion pushes the piston, and so on. The student is not interested in the underlying mechanisms; she is only interested in functions. But of course mechanisms are of paramount interest to the engineers who design cars, as well as to the mechanics who maintain or repair them; they must know how things work" (p.160).

The problem

Mental capacities such as memory, perception, mental imagery, language, and thought all have proven to have complex underlying structures. Researchers in cognitive psychology and some parts of artificial intelligence are trying to improve our understanding of them, but they do not consider the brain. Their central metaphor is the computer. Just as information processing operations in a computer can be analyzed without regard for the physical machine itself, mental events can be examined without regard for the brain.

This approach is like understanding the properties and uses of a building independently of the materials used to construct it; the shapes and functions of rooms, windows, arches, and so forth can be discussed without reference to whether the building is made of wood, brick, or stone.

Most cognitive scientists are thus not primarily interested in offering analyses of the mind at the neural level, even though most think that mental processes are ultimately neural processes (Jean Piaget is a good example). They are not interested in providing an analysis from the perspective of what Dennett calls the "physical stance."

The standard defense of this preferred, so-called functional, style, of explanation comes by way of the mentioned analogy with computer science. In computer science there are two well understood levels of explanation: the level of software and the level of hardware. If I ask you how a particular computer performs some arithmetic calculation, why, for example, given the input 9 it gives the output 81, you can either tell me a very long story about the electrical and mechanical properties of the physical device, or you can tell me about its program, for example, that, given any number n , it performs the operation $n \times n$.

The first answer is the one most relevant from the point of view of the electrical engineer, the second from the point of view of the programmer. One might think of the cognitive scientist as being interested in offering an abstract functional description of the mind. He is interested in offering an analysis of cognitive processes in functional terms, at the level of the mind's program(s), not at the level of hardware. The computer analogy is thus a modern version of psycho-physical dualism.

In his famous book "Origins of the Modern Mind". Merlin Donald points out the flaws of the computer model when applied to the study of language:

"Despite our close genetic relationship to apes, the cognitive distance is extraordinarily great, much greater than might be imagined from comparative anatomy.

The key word here is representation. Humans did not simply evolve a larger brain, an expanded memory, a lexicon, or a special speech apparatus; we evolved new systems for representing reality. During this process, our representational apparatus somehow perceived the utility of symbols and invented them from whole cloth; no symbolic environment preceded them.

The problem of symbolic reference has always been the Achilles heel of computational approaches to language, The difficulty is this: to understand or use a symbol appropriately in context you must first understand what it represents, and this referential understanding is inherently non-symbolic. For instance, to understand why it is amusing to name a reclusive hound-dog 'Raskolnikov,' one must know something of Dostoevsky's novel, something of the brooding, asocial intelligence of hound-dogs and something of the style of contemporary humor. None of this knowledge can be obtained just by looking up other symbols. But that is all most computational algorithms can do. The programmer, or the user, must eventually provide meaning, since the computer has no knowledge of its own" (p 3).

The current scene of brainless psychology

Let us look closer at the cognitive models in use today. Various transformational processes, such as attention, expectancy, perceptual reorganization, are postulated. They are thought to be produced by central *transformational* structures described merely as "cognitive," and their internal mechanisms or fine structures are not specified. Thus, the

cognitive models fail to provide a theoretical basis for predicting what output would occur with a certain input. This lack of specificity, of course, make cognitive models incapable of being proved wrong, for any behavioral outcome can be used post hoc, as indicating what the transformation must have been; prediction is impossible but postdiction is perfect. In effect, then, cognitive transformational structures tend to be autonomous homunculi that always make the transformations that are appropriate at the time, but whose exact workings remain unspecified.

It is evident that cognitive model is inadequate for explaining intelligent behavior. It is not sufficiently specific: it can always be found consistent with whatever flexibility and innovativeness is observed in behavior by the simple expedient of postulating, post hoc, certain processes that are asserted as somehow affecting the required transformations. A great variety of transformational processes or structures has been postulated, such as "schema", "expectancy", "cognitive map", "rigidity", "plan", "deep structure," to account for different instances of intelligent behavior. However, since the mode of operation or the internal mechanisms are not specified, nor is it indicated, even in general terms, what specific types of transformations may be performed by them, the cognitive accounts of the of intelligent behavior tend not to be satisfying as explanatory concepts. The postulated structures remain essentially descriptive concepts.

Cognitive neuroscience

In contrast to functionalistic psychology, cognitive *neuroscience* capitalizes on the idea that *the mind is what the brain does*: a description of mental events is a description of brain function, and facts about the brain are needed to characterize these events.

The aim is not to replace a description of mental events by a description of brain activity. This would be like replacing a description of architecture with a description of building materials. Although the nature of the materials restricts the kinds of buildings that can be built, it does not characterize their function or design. Nevertheless, the kinds of designs that are feasible depend on the nature of the materials. Skyscrapers cannot be built with only boards and nails, and minds do not arise from just any material substrate. As Freud said long ago: "Anatomy is fate."

Conclusions

The explanative power of functionalist psychology is nil. It shares this impotence with popular psychology (folk psychology). It is for example true that we look in order to see. But this is a fact to be explained - perhaps by finding that the activation of the prefrontal lobes 'primes' the visual cortex, thus facilitating the functioning of the latter. Invocations to purposiveness are devoid of explanatory power.

In a coming text I will discuss some interesting philosophical problems in cognitive neuroscience.

References

Mario Bunge (2012) *Evaluating Philosophies*. Springer.

Merlin Donald (1991) *Origins of the Modern Mind*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Faktabegreppet i en tid av faktaresistens

Vad är ett faktum? Oklarheter och missförstånd apropå dagens debatt om 'alternativa fakta' och 'faktaresistens.'

Abstract.

There is no unanimity as to the signification about the humble word *fact*. Whereas in some cases *fact* denotes an objective occurrence, in others it is used as a synonym for a datum or a particular, true proposition. Thus, one often utters sentences of the form "It is a fact that x," which in some cases is intended to mean that x is indeed the case, and in others that the assertion "x is the case" is true. Yet again, one encounters the expression 'scientific fact,' without any accompanying explanation, despite its ambiguity. Does it mean an actual or possible fact that is or could only be studied by science, or a scientific finding such as an experimental datum or a well-confirmed hypothesis? We are seldom told.

The present text deals with various confusions as those between facts, data, hypothesis and truth, confusions which unfortunately are very common even in scientific discourse.

Det råder ingen konsensus ens i vetenskapliga kretsar gällande innebörden i det oansenliga ordet 'faktum'. I vissa fall denoterar faktum en objektiv händelse, i andra brukas ordet som synonym för datum eller ett specifikt sant påstående. Man stöter ofta på yttranden som "Det är ett faktum att x", vilket i några fall avses innebära att x verkligen är fallet och i andra fall hävdandet att "x är fallet" är sant. Vidare möter man uttrycket 'vetenskapligt faktum' utan åtföljande förklaring trots dess mångtydighet. Syftar det på ett verkligt eller möjligt faktum som bara studeras av vetenskapen eller att vetenskapligt fynd som ett experimentellt datum eller en välbekräftad hypotes?

Låt oss tackla dessa frågor med utgångspunkt från följande exempel:

Faktum: Erik tog Stinas guldklocka. *Datum 1*: Stinas rapport om detta faktum. *Datum 2*: Eriks erkännande. *Hypotes 1*: Erik lånade Stinas klocka. *Hypotes 2*: Erik stal Stinas klocka. Möjligt *bevis för H1*: Erik återlämnade genast och spontant klocka. Möjligt *indicium för H1*: dagen han tog klockan verkade Erik tankspridd och okoncentrerad. Möjligt *direkt bevis för H2*: Erik pantsatte eller sålde Stinas klocka. Möjligt *indicium för H2*: Det var känt att Erik hade stora spelskulder.

Om vi någonsin skall komma någonstans i en domstol eller i ett laboratorium måste vi observera skillnaden mellan faktum och datum liksom skillnaden mellan en hypotes och de data som tjänar som bevis för eller emot densamma, då vi inser att rättvisa är kritiskt beroende av testandet av objektiv sanning.

Den moderna vetenskapsfilosofin definierar faktum som ett konkret ting: det är ett tillstånd i ett ting eller en förändring i ett tings tillstånd (händelse). Det finns varken tillstånd

eller förändringar i sig. Konkreta ting kan vara osynliga som en elektron eller en nation eller påtagliga som ett bord eller en person (Mahner & Bunge, 1997).

Slutsats:

1. Ett *faktum* är en verklig eller möjlig händelse i den verkliga världen. Tillstånd hos ett konkret ting och förändringar i dess tillstånd är fakta. Av detta följer att exempelvis en välgrundad hypotes inom biologin inte är ett faktum: den refererar till ett faktum *d v s* en process eller ett antal processer. På samma sätt finns det inga 'vetenskapliga fakta': bara en procedur för att uppnå kunskap kan vara vetenskaplig (eller inte), inte föremålet för vår utforskning. Konstrukt som begrepp och påståenden är inga fakta. - de är varken tillstånd hos ett ting eller en förändring i ting. Det är således ett misstag att kalla ett faktapåstående ett 'faktum'.

Icke-händelser är inte fakta. Att inte blivit vaccinerad mot mässling är inte en händelse och räknas därför inte som en orsak till mässling. Med andra ord finns det inga negativa fakta.

2. *Datum*: Resultatet av en varseblivning och i synnerhet en observation är ett datum. Ett datum är ett uttalande i formen "Tinget x är i tillståndet y (eller genomgår processen z). I vardagslivet är många data givna som minnesdata, perceptionsdata och som vanligen inte eftersöks och som ofta felaktigt betraktas som sanna. Dessutom betraktas de som 'fakta' så att även inom vetenskap och filosofi brukas orden 'datum' och 'faktum' som synonymer. Detta bruk är emellertid inkorrekt då data är påståenden, inte fakta. Data refererar till fakta och kan vara mer eller mindre sanna. Om mindre sanna, korrigerbara. Om ett datum inte refererar till ett faktum är det falskt. Exempel: rapporter om observerade flygande tefat. Med andra ord bör vi inte sammanblanda faktapåståenden med de fakta de refererar till. Ett datum är en rapport gällande ett eller flera fakta. När vi ber någon 'ge oss fakta' så efterfrågar vi inte fakta som sådana utan data om dem.

Slutligen bör vi hålla isär data och bevis. Ett bevis är ett datum knutet till en hypotes eller teori: det finns inga bevis i sig.

3. Fakta får inte sammanblandas med sanning vilket ofta sker i vardagligt språkbruk. Fallande kroppar har alltid accelererat men Galileo var den förste som formulerade det sanna påståendet att kroppar i fritt fall accelererar.

Jag överlåter nu till läsaren att fundera över innebörden i uttrycken 'alternativa fakta' och 'faktaresistens.'

Litteratur

Mahner, M & Bunge, M *Foundations of Biophilosophy*. Springer, 1997.